

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

СКИБА КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.147:37.091.3:81'25(73) (043.3)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У США**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Вінниця – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
БІДЮК Наталя Михайлівна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри практики іноземної мови та
методики викладання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
АВШЕНЮК Наталія Миколаївна,
Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України,
завідувач відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих;

доктор педагогічних наук, професор
КОЛЕСНИЧЕНКО Наталя Юрївна,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
професор кафедри німецької філології;

доктор педагогічних наук, професор
ЧЕРНОВАТИЙ Леонід Миколайович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша.

Захист відбудеться 27 червня 2018 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету, за адресою: www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий 26 травня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломісць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобалізаційні, інформаційні та геополітичні процеси, інтенсифікація крос-культурної комунікації й розширення напрямів транскордонної співпраці, розвиток ринкових відносин, економічні та соціальні зміни, що відбуваються в українському суспільстві, зумовлюють потребу у висококваліфікованих фахівцях із перекладу, а також зростання попиту на якісні перекладацькі послуги. За даними міжнародного ресурсу статистичної інформації «The Statistics Portal», світовий ринок перекладацьких послуг динамічно розвивається, його обіг постійно зростає: 2017 року він сягнув 43 мільярдів доларів США, згідно з прогнозами, до 2021 року становитиме 47,5 мільярда доларів США. Переосмислення соціальної ролі перекладача та його функцій у сучасному суспільстві знань умотивовує необхідність модернізації системи професійної підготовки перекладачів в Україні на тлі сучасних реалій, тенденцій розвитку світових освітніх систем, міжнародних стандартів.

Професійна підготовка перекладачів в Україні регульована низкою нормативно-правових актів й офіційних документів (Закони України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.), «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (2015 р.), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.), листи й накази Міністерства освіти і науки України, «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки» (2012 р.), «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.) й ін.) та ґрунтована на положеннях міжнародних освітніх документів («Стратегія європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки до 2020 року» (ET-2020) (2009 р.), «Європейські стандарти і рекомендації для гарантії якості вищої освіти» (ESG) (2015 р.), Інчхонська декларація «Освіта 2030: Забезпечення загальної інклюзивної і справедливої якісної освіти та навчання впродовж життя» (2015 р.), Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED) (2011 р.), Середньострокові стратегії ЮНЕСКО на 2014 – 2021 рр. (2014 р.), Усесвітня декларація про вищу освіту для 21 ст.: підходи та практичні заходи (1998 р.), «Хартія перекладача» (ухвалена 1963 р., змінена 1993 р.) та ін.), що окреслюють основні вектори реформування й розвитку перекладацької освіти, напрями інтеграції до європейського та світового освітнього простору, ефективні шляхи забезпечення якості професійної підготовки конкурентоздатних фахівців у галузі перекладу.

У контексті світових тенденцій розвитку перекладацької освіти актуалізовані завдання щодо необхідності обґрунтування нових перспективних напрямів розвитку системи підготовки перекладачів в Україні, з огляду на вимоги національного та світового ринку праці. Одним із можливих шляхів запровадження якісних змін у професійній підготовці перекладачів є врахування результатів наукових пошуків та інноваційних ідей зарубіжного досвіду. Звернення до досвіду США аргументоване такими підставами: утриманням високих світових рейтингів щодо рівня розвитку людського потенціалу, індексу глобальної конкурентоспроможності, надання якісних освітніх послуг; забезпеченням неперервного професійного розвитку людських

ресурсів та інвестицій у людину; посиленням попитом на перекладацькі послуги, які є однією з прибуткових статей бюджету держави; досконалими механізмами гарантування державою соціальної стабільності та престижу професії перекладача (за прогнозами Бюро статистики Міністерства праці США, попит на перекладачів до 2026 року зросте на 18 %); високим рівнем розвитку перекладацької освіти, що віддзеркалює світові тенденції вищої освіти з огляду на вимоги національного ринку праці; диверсифікацією підходів, форм, методів і технологій навчання, застосування яких уможливило високу якість та результативність професійної підготовки перекладачів. Поліаспектне дослідження й об'єктивне вивчення найкращих педагогічних здобутків американського досвіду сприятимуть збагаченню наукових поглядів вітчизняних учених новими ідеями щодо розроблення й обґрунтування перспектив прогностичного розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні.

Теоретичну й практичну цінність для дослідження порушеної проблеми мають наукові пошуки українських і зарубіжних учених (К. Гаращук, О. Кальниченко, О. Панасєв, О. Семенець, Д. Робінсон (D. Robinson), Т. Тимошенкова, О. Чередищенко та ін. (історичні аспекти й сучасні тенденції розвитку перекладацької освіти у світовому контексті); Є. Бесєдіна, І. Гамб'єр (Y. Gambier), С. Гопфріх (S. Gopferich), А. Гудманян, А. Козак, Л. Латишев, Р. Мін'яр-Бєлоручев, Г. Мірам, С. Панов, З. Підручна, Л. Поліщук, О. Селіванова, І. Халєєва, Л. Черноватий, К. Шефнер (Ch. Schaffner) та ін. (особливості професійної підготовки перекладачів); Д. Галь (D. Gile), Л. Бархударов, І. Бахов, Дж. Мейс (J. Mase), І. Корунець, І. Кочергін, Ю. Найда (E. Nida), К. Норд (C. Nord), П. Ньюмарк (P. Newmark), Я. Рецкер, А. Федоров (теорія та практика перекладу); О. Мартинюк, В. Радчук, О. Сергєєва, А. Янковець (підходи до професійної підготовки майбутніх перекладачів за кордоном); Т. Ганічева, В. Карабан, Л. Коломієць, О. Максименко, Т. Михайленко, Ю. Рибінська, О. Тарнопольський та ін. (методика навчання майбутніх філологів-перекладачів специфіки галузевого перекладу); Л. Артемчук, Л. Карташова, Т. Коваль, О. Куца, О. Мацюк, Л. Морська, Л. Липська, Р. Шаран, Т. Шеремет та ін. (специфіка підготовки майбутніх філологів-перекладачів до використання новітніх інформаційних та інтерактивних технологій у професійній сфері); Л. Кнодель, В. Кудін, В. Лунячек, Л. Михайлюк, Н. Пацевко, Л. Півнева, О. Романовський, В. Супян й ін. (історія становлення та розвитку вищої освіти США, особливості побудови й функціонування американської вищої школи, структура американської системи вищої освіти); Р. Вошборн (R. Washbourne), Д. Келлі (D. Kelly), Дж. Кернс (J. Kearns), Д. Кіралі (D. Kiraly), С. Коліна (S. Colina), А. Нойберт (A. Neubert), Е. Пім (A. Pym), Б. Рубрехт (B. Rubrecht), Д. Соуєр (D. Sawyer), Г. Шрів (G. Shreve) та ін. (особливості навчання фахівців у сфері перекладу в США)). Однак результати аналізу наукових, документальних та інших джерел дають підстави стверджувати, що системне вивчення теоретичних і практичних засад професійної підготовки перекладачів у США українськими дослідниками не проведене.

Системний аналіз науково-педагогічної літератури й вивчення практичного досвіду професійної підготовки перекладачів в Україні дали змогу виявити низку *суперечностей*, які потребують розв'язання, зокрема:

– у контексті потреб соціального замовлення між: зростанням вимог глобалізованого суспільства до професійної компетентності перекладачів і реальним станом їхньої готовності до якісного виконання професійних функцій; потребою соціуму у висококваліфікованих перекладачах, здатних швидко адаптуватися до сучасних умов динамічної професійної діяльності, і традиційною системою їхньої професійної підготовки; розширенням сфер та напрямів перекладацької діяльності й відсутністю вузькоспеціалізованих освітніх програм;

– у контексті потреб педагогічної науки між: об'єктивною потребою цілісного аналізу зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців сфери перекладу й відсутністю його системного вивчення та узагальнення у вітчизняному науковому педагогічному дискурсі; очікуваннями суспільства на якісні зміни в системі вищої освіти України, необхідністю її модернізації відповідно до світових стандартів і недосконалістю нормативно-законодавчого, організаційного, змістового, навчально-методичного, інформаційного та діагностичного забезпечення професійної підготовки перекладачів;

– у контексті потреб педагогічної практики між: вимогами сучасного суспільства знань до професіоналізму перекладачів і недосконалістю підходів до відбору та структурування змісту їхньої професійної підготовки; необхідністю використання інноваційних форм, методів і педагогічних та інформаційних технологій навчання й реальним станом їх реалізації в освітньому процесі ЗВО; необхідністю спеціальної фахової підготовки галузевих перекладачів і нерозробленістю ефективних педагогічних заходів та методик навчання;

– у контексті професійно-особистісних потреб між: потребами майбутніх перекладачів у якісній професійній підготовці й реальним станом сформованості в них професійно важливих якостей, що забезпечують її вияв у професійній діяльності; потребами студентів в оволодінні професійною компетентністю для побудови індивідуальної траєкторії професійного розвитку та недосконалістю шляхів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх перекладачів з огляду на галузевий підхід; необхідністю актуалізації перспектив власної професійної реалізації та професійного розвитку й недостатньо розробленим механізмом забезпечення сертифікації та підтвердження якості надання перекладацьких послуг; потребами суспільства в компетентних перекладачах і недостатнім усвідомленням перекладачами власної особистісно-професійної та соціальної ролі в цьому процесі.

Розв'язання наведених суперечностей потребує переосмислення цілей, місії, завдань і стратегії професійної підготовки перекладачів в Україні відповідно до сучасних освітніх пріоритетів. Забезпечення ефективності такої підготовки можливе за умови подолання суперечностей на основі теоретичного обґрунтування та практичної реалізації адаптованих до українських реалій інноваційних ідей американського досвіду підготовки фахівців сфери перекладу. Актуальність окресленої проблеми дослідження, недостатній рівень її наукового розроблення й необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Теорія і практика професійної підготовки перекладачів у США».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення

особистості фахівця» (ДР № 0114U005266), де роль автора полягала в дослідженні теоретичних і практичних засад професійної підготовки перекладачів у США. Тема роботи затверджена рішенням ученої ради Хмельницького національного університету (протокол № 6 від 23.01.2013 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 26.03.2013 р.).

Мета дослідження полягає у виявленні теоретичних, організаційних і дидактичних особливостей професійної підготовки перекладачів у США та обґрунтуванні можливостей творчого використання інноваційних ідей американського досвіду для окреслення перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні **завдання**:

- 1) з'ясувати стан дослідження проблеми професійної підготовки перекладачів у педагогічній теорії та практиці;
- 2) вивчити вимоги американського суспільства до професійної діяльності та професійної компетентності перекладачів;
- 3) виконати ретроспективний аналіз і розробити періодизацію становлення й розвитку перекладацької освіти в США;
- 4) схарактеризувати систему професійної підготовки перекладачів у США;
- 5) дослідити організаційно-дидактичні засади професійної підготовки перекладачів у США;
- 6) розкрити особливості процедури підтвердження професійної кваліфікації перекладачів і дотримання стандартів забезпечення якості перекладу в США;
- 7) обґрунтувати перспективи розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні на основі порівняльно-педагогічного аналізу досвіду США та України;
- 8) розробити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки перекладачів у ЗВО України з огляду на інноваційні ідеї досвіду США.

Об'єкт дослідження – перекладацька освіта в США.

Предмет дослідження – теоретичні, організаційні та дидактичні засади професійної підготовки перекладачів у США.

Концепція дослідження. В основу дисертації покладено положення про те, що професійна підготовка перекладачів у США є системним явищем, яке має цілісний, неперервний характер та охоплює сукупність взаємопов'язаних структурних компонентів (цільового, законодавчо-нормативного, інституційного, організаційного, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, діагностично-результативного), що впливають на забезпечення якості навчання й розвиток особистості, надають широкі можливості для проектування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього перекладача, сприяють професійному самовизначенню, розвитку професійної компетентності та професійно важливих особистісних якостей, готовності до професійної діяльності, професійного самовдосконалення й самореалізації.

Міждисциплінарний характер проблеми дослідження зумовив реалізацію наукового пошуку в *методологічному, теоретичному, практично-прогностичному* концептах.

Методологічний концепт відображає взаємодію та взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів (системного, цілісного, компаративного, міждисциплінарного, інтегративного, культурологічного), загальнонаукових принципів (об'єктивності, взаємозв'язку історичного й логічного, цілісного вивчення педагогічного явища чи процесу, сходження від абстрактного до конкретного), закономірностей професійної та освітньої діяльності, світових тенденцій розвитку вищої (зокрема перекладацької) освіти.

Теоретичний концепт представляє систему вихідних концептуальних положень, ідей, теорій (філософських, історичних, психологічних, педагогічних, економічних, соціологічних, лінгвістичних), нормативно-правових засад, дефініцій, без яких неможливе розуміння сутності системного процесу професійної підготовки перекладачів.

Практично-прогностичний концепт передбачає порівняльно-педагогічний аналіз систем професійної підготовки перекладачів у США та Україні; розроблення навчально-методичного забезпечення для вдосконалення професійної підготовки перекладачів у вітчизняній освітній практиці; обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні на основі творчого використання інноваційних ідей досвіду США зі збереженням національних культурно-освітніх традицій.

Методологічну основу дослідження становлять загальнотеоретичні й методологічні положення філософії та педагогіки щодо неперервного професійного розвитку особистості; концепції навчання впродовж життя; положення філософії людиноцентризму в освіті; ідеї міждисциплінарного поєднання сучасних педагогічних, філософських, соціологічних, культурологічних знань про освіту, виховання; загальнопедагогічні та специфічні принципи професійної підготовки фахівців; концептуальні положення педагогічної компаративістики. Дослідження проведене на основі використання таких підходів: *системного* (для аналізу професійної підготовки перекладачів у США та Україні як системного феномену); *цілісного* (для вивчення професійної підготовки перекладачів на кожній стадії становлення й розвитку, з'ясування її місця та ролі в мультикультурному суспільстві США); *компаративного* (для аналізу й узагальнення сучасних підходів до організації професійної підготовки перекладачів у США, Україні та країнах ЄС); *міждисциплінарного* (для вивчення й використання наукових концепцій педагогіки, психології, соціології, лінгвістики, філософії, економіки, історії, глобалістики, культурології в обґрунтуванні системи професійної підготовки перекладачів у США); *інтегративного* (для впровадження в систему професійної підготовки перекладачів в Україні виявлених інноваційних ідей досвіду США); *культурологічного* (для осмислення культурних цінностей і традицій американського суспільства).

Теоретичною основою дослідження слугують положення: філософії вищої освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін та ін.); педагогічної компаративістики (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Т. Кошманова, О. Локшина, Н. Мукан, О. Огієнко, Л. Пуховська, О. Романовський, А. Сбруєва, О. Сухомлинська,

В. Третько й ін.); теорії освітніх систем і їхнього розвитку (В. Беспалько, Ю. Галагузова, А. Лігоцький, В. Шахов та ін.); теорії діяльності та творчого розвитку особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, О. Леонтьєв, Г. Костюк, С. Максименко, С. Рубінштейн, Н. Талізін та ін.); теорії систем і системно-структурного підходу до аналізу педагогічних явищ (П. Анохін, І. Блауберг, Т. Дмитренко, Т. Ільїна, М. Каган, Е. Юдін та ін.); теорії професійного становлення особистості (Є. Климов, Б. Ломов, Т. Титаренко, В. Штифурак та ін.); теорії й методики застосування інноваційних технологій навчання в освіті (В. Биков, Р. Гуревич, В. Загвязинський, М. Кадемія, А. Коломієць, Г. Селевко та ін.); цілісності педагогічного процесу (В. Бондар, І. Булах, О. Гончарова, М. Жалдак, І. Лернер, В. Луговий, М. Лукашук, Ю. Мальований, Л. Панченко, В. Олійник та ін.); компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців (Н. Бібік, О. Деджула, О. Дубасенюк, І. Зимняя, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський, та ін.); теорії взаємозв'язку навчання, самостійної роботи, самоосвіти й розвитку особистості, її самореалізації та самоідентифікації (О. Бурлука, І. Грабовець, Г. Коваль, І. Коренєва й ін.); професійної підготовки фахівців сфери перекладу (В. Карабан, Ю. Рибінська, Ж. Таланова, С. Швачко та ін.); філологічної освіти (О. Вовк, С. Данилюк, Н. Іваницька, Н. Колесниченко, К. Мізін, С. Ніколаєва, О. Семеног й ін.); неперервної професійної освіти та навчання в контексті освіти впродовж життя (С. Батишев, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, В. Сластьонін й ін.) та освіти дорослих (Л. Лук'янова, В. Маслов, Т. Александер (T. Aleksander), П. Джарвіс (P. Jarvis), М. Ноулз (M. Knowles), Л. Турос (L. Tuross) й ін.).

Для розв'язання сформульованих завдань і досягнення поставленої мети на різних етапах наукового пошуку використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація й порівняння для роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами, фактами та даними, розроблення методологічних і концептуальних засад дисертації; *компаративний аналіз* – для вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних сучасних підходів до організації професійної підготовки перекладачів; *історико-генетичний і хронологічний аналіз* – для опису генези розвитку перекладацької освіти в США; *семантико-термінологічний аналіз*, що вможливив аналіз поняттєво-термінологічного апарату роботи; *системно-структурний і структурно-функціональний аналіз* для з'ясування структурних, змістових і процесуальних особливостей професійної підготовки перекладачів; *структурно-логічний аналіз* для виокремлення перспектив розвитку професійної підготовки перекладачів в Україні; *метод наукової екстраполяції*, який дав змогу виконати прогностичне обґрунтування розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні на основі порівняльно-педагогічного аналізу досвіду США та України; *емпіричні* – спостереження, бесіди зі студентами й викладачами вітчизняних та американських ЗВО, перекладачами-практиками Департаменту в справах Генеральної Асамблеї і конференційного обслуговування в штаб-квартирі ООН (м. Нью-Йорк, США); *пошуковий* – для формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного в наукових працях із порівняльної педагогіки.

Джерельна база дослідження містить 550 позицій, із них 362 – зарубіжні видання. Науковий пошук реалізований на основі:

– психолого-педагогічних, філософських, історичних, культурологічних досліджень і публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців із проблем перекладацької професії й освіти, вищої освіти, професійної підготовки фахівців сфери перекладу в Україні та США;

– законодавчо-нормативних документів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України (КМУ), Міністерства освіти і науки (МОН) України (Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Положення МОН «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (2014 р.), Постанови КМУ «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (2015 р.), «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.), листи й накази МОН України стосовно особливостей формування навчальних планів або чинних форм документації);

– законодавчо-нормативних документів Федерального уряду та Департаменту освіти США (Закон «Про вищу освіту» (1965 р.), «Поправки до закону про вищу освіту» (1998 р.), Закон «Про освіту в інтересах національної оборони» (1958 р.), Закон «Про освіту дорослих» (1966 р.), Закон «Про мови і освіту» (1968 р.), Закон «Про неперервну освіту» (1976 р.), Закон «Про створення Департаменту освіти США» (1979 р.), Закон «Про перспективи вищої освіти» (2008 р.), Програма «Цілі 2000» (1994 р., 2000 р.), «Програма поліпшення знань іноземних мов із метою національної безпеки» (2007 р.), законодавчі акти Федерального уряду США (щодо фінансового забезпечення), законодавство штатів, округів, листи Департаменту освіти США (рекомендаційного характеру));

– статистичних даних Держкомстату України; Бюро статистики Міністерства праці США, світового рейтингу вищих навчальних закладів Вебометрика («Webometrics»), Академічного рейтингу університетів світу («Academic Ranking of World Universities (ARWU)»), Світового рейтингу університетів британської компанії «Quacquarelli Symonds» («QS World University Rankings»), банку даних Центрального управління розвідки США («The World Factbook»), звітів Міжнародного інституту статистики та Національного центру освітньої статистики США;

– американського та українського «Класифікаторів професій»;

– офіційних документів й аналітичних матеріалів департаментів міжнародних організацій, що забезпечують послуги перекладу (довідні, резолюції, бази даних), зокрема ЮНЕСКО, ООН, Ради Європи, Європейської Комісії; міжнародних і національних професійних організацій, асоціацій, об'єднань перекладачів в Україні, США, Австралії, Канаді, країнах ЄС;

– понад 100 освітніх програм, навчальних планів, курикулумів підготовки перекладачів у ЗВО України та США;

– періодичних спеціалізованих видань – американських: «Translation Journal», «The Journal of Specialized Translation», «American Educational Research Journal», «The American Translators Association Chronicle», «Translation and Literature», «Translation Review», «Translation & Interpreting», «Notes on Translation» та ін.; українських: «Вища школа», «Вища освіта України», «Педагогіка і психологія професійної освіти»,

«Порівняльно-педагогічні студії», «Порівняльна професійна педагогіка» та ін.; європейських: «Interpreting and translating for Europe», «Translation Today», «The international journal of Translation and Interpreting Research», «Across Languages and Cultures: A Multidisciplinary Journal for Translation and Interpreting Studies», «inTRAlinea», «Meta», «The Benjamins Translation Library» тощо;

– довідково-енциклопедичної літератури; матеріалів національних і міжнародних конференцій; наукових фондів Бібліотеки Конгресу США, Американської бібліотеки імені Віктора Китастого, Бібліотеки коледжу Лютера (штат Айова, США), Національної наукової бібліотеки України імені В. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського тощо; матеріалів національних і міжнародних конференцій, інформаційних ресурсів мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* виконано цілісний системний порівняльно-педагогічний аналіз проблеми професійної підготовки перекладачів у США; простежено генезу й розроблено періодизацію становлення та розвитку перекладацької освіти в США, що охоплює такі періоди: зародження (1949 – 1969 рр.), утвердження (1970 – 1982 рр.), комп'ютеризація (1983 – 1999 рр.), модернізація (із 2000 року й донині); з'ясовано вимоги американського суспільства до професійної діяльності і професійної компетентності перекладачів (загальносуспільні, морально-етичні, індивідуально-психологічні, соціально-практичні, фахові) та значення їхньої соціальної ролі в умовах мультикультурного суспільства США; схарактеризовано систему професійної підготовки перекладачів у США як цілісну, динамічну та відкриту педагогічну структуру, що охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів (цільового, законодавчо-нормативного, інституційного, організаційного, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, діагностично-результативного); обґрунтовано *теоретичні* (три групи підходів: до організації навчання, до навчання перекладу, викладання іноземних мов; моделі компетентностей), *організаційні* (типи освітніх програм (вузькоспеціалізовані, загальної підготовки, комбіновані («joint degree programs»), дуальні («dual degree programs»), сертифікатні («certificate»)), форми організації навчання (денна, дистанційна, он-лайн, змішана, гібридна, розподілена, гнучка, тандем-навчання), процедури підтвердження професійної кваліфікації перекладачів (сертифікація) і дотримання стандартів забезпечення якості перекладу) та *дидактичні* (структура й моделі курикулумів (лінійна, модифікована лінійна, паралельна, розгалужена, модифікована розгалужена); інноваційні форми (перекладацькі воркшопи), методи, інформаційні та інтерактивні технології навчання; диверсифікована система оцінювання результатів навчання) *засади* професійної підготовки перекладачів в американському досвіді; проведено порівняльно-педагогічний аналіз систем професійної підготовки перекладачів у США та Україні; окреслено можливості використання інноваційних ідей американського досвіду для обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні;

– *удосконалено* навчально-методичне й технологічне забезпечення професійної підготовки перекладачів в Україні (зміст дисциплін із фаху, зміст

навчальних планів, зміст професіограми перекладача, методи й технології навчання); структурні компоненти професійної компетентності перекладача; *уточнено* зміст понять «перекладацька освіта», «професійна підготовка перекладачів», «система професійної підготовки перекладачів», «курикулум», «сертифікація»;

– *подальшого розвитку набули* положення щодо реалізації компетентнісного підходу в професійній підготовці перекладачів та використання європейської моделі професійної підготовки перекладачів; види перекладацької освіти (формальна, неформальна, інформальна) та процеси її акредитації (інституційна, програмна) в США; професійні функції перекладача відповідно до вимог глобалізованого суспільства.

До наукового обігу введено нові поняття, факти, персоналії, теоретичні ідеї та підходи до професійної підготовки перекладачів, обґрунтовані американськими вченими.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що на основі результатів аналізу й узагальнення теоретичних і практичних засад професійної підготовки перекладачів у США розроблено та впроваджено науково-методичне забезпечення для професійної підготовки перекладачів у ЗВО України: методичні рекомендації «Модернізація професійної підготовки перекладачів: стратегічні орієнтири», підручник «Практикум перекладу. Англійська – українська», навчальний посібник «Theory and practice of translation», методичні рекомендації «Інформаційні технології у професійній діяльності перекладача», «Педагогічна (асистентська) практика». Структуровано й оновлено зміст дисциплін («Практика перекладу з англійської мови», «Теорія перекладу», «Вступ до перекладознавства», «Основи усного перекладу», «Методика викладання перекладу», «Чинники успішного працевлаштування», «Інформаційні технології у перекладі»), навчальних планів і педагогічної практики для підготовки магістрів спеціальності «Переклад». Представлені в дослідженні організаційно-педагогічні аспекти навчання перекладачів упроваджено в педагогічну практику для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних та групових дослідницьких завдань.

Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю організації на його основі подальших наукових розвідок із проблем перекладацької освіти, педагогічної компаративістики. Матеріали дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення та розроблення змісту освітніх програм, навчальних планів, навчальних курсів і спецкурсів; застосування інноваційних методів, технологій та засобів навчання. Результати наукового пошуку стануть у нагоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 007/1026 від 01.11.2017 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/21 від 30.11.2017 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (№ 26/1/772 від 02.11.2017 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 702-33/03 від 12.06.2017 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-

педагогічна академія» (№ 01-13/608 від 27.06.2017 р.), Херсонського національного технічного університету (№ 12-51/136 від 03.07.2017 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (№ 145-н від 20.12.2017 р.), Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (№ 21-11-1228 від 29.06.2017 р.), Сумського державного університету (№ 2619 від 23.06.2017 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (№ 14/15-3129 від 21.11.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. У підручнику [2] автором з'ясовані прагматичні аспекти перекладу, види перекладу, стандарти професії, особливості професійної діяльності усних і письмових перекладачів. У навчальному посібнику [3] дисертантові належить розроблення теми «Граматичні аспекти перекладу». У методичних рекомендаціях [4] автором складена система вимог до проходження педагогічної практики магістрами-перекладачами. У методичних рекомендаціях [5] підготовлено теоретичний і практичний навчальний матеріал із тем: «Інформаційні технології в професійній діяльності перекладача», «Пошук в Інтернеті», «Системи пам'яті перекладів», «Хмарні технології». Ідеї співавторів у дисертації не використано.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дисертації обговорено на науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах, зокрема: *міжнародних* – «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу» (Вінниця, 2013 р.); «V Україно-польські наукові діалоги» (Хмельницький – Яремче, 2013 р.); «Methodological Challenges for Contemporary Translator Educators» (Краків, 2013 р.); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2013 р.); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014 р.); «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискусивний, перекладознавчий та методичний аспекти» (Київ, 2014 р.); «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика» (Хмельницький, 2014 р.); «Педагогічна теорія і практика в контексті інтеграційних процесів» (Тернопіль, 2014 р.); «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (Львів, 2015 р.); «Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС» (Хмельницький – Львів, 2015 р.); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2015 р.); «Концептуальні засади інноваційних підходів в сучасній науковій теорії та практиці» (Київ – Кіровоград – Кривий Ріг, 2016 р.); «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2016 р.); «Становлення і розвиток педагогіки» (Івано-Франківськ, 2016 р.); «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискусивний, перекладознавчий та методичний аспекти» (Київ, 2014 р.); TESOL-Ukraine Conference «The Global English Teacher: Improving What Works and Fixing What Doesn't» (Кіровоград, 2014 р.); *усеукраїнських* – «Модернізація змісту освіти і науки в Україні: неформальна освіта для дорослих» (Хмельницький, 2015 р.); *семінарах* – «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2015 р.); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2014 р.); «Проблеми

формування комунікативної компетенції під час навчання іноземних мов» (Хмельницький, 2014 р.), «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ – Хмельницький, 2016-2017 рр.); *зимовому інституті TESOL – Western Ukraine Teacher Development Winter Institute* «Empowering and Inspiring EFL Teachers: Practical Advice for the Classroom» (Львів, 2013 р.); *конференціях* колективу Хмельницького національного університету (2009-2017 рр.). Матеріали й результати дослідження успішно обговорені на засіданнях і семінарах кафедри германської філології та перекладознавства (2008 – 2017 рр.). Автор узяла участь у стажуванні при Департаменті в справах Генеральної Асамблеї і конференційного обслуговування в штаб-квартирі ООН (м. Нью-Йорк, США).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук на тему «Психолого-педагогічні умови розвитку лінгвістичного мислення майбутніх перекладачів» (19.00.07 – вікова і педагогічна психологія) була захищена 2008 року в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використано.

Публікації. Результати дослідження представлено в 61 публікації. Серед них: 1 монографія, 1 навчальний посібник, 1 підручник (із грифом МОН), 3 науково-методичні рекомендації, 26 статей у фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 5 статей у зарубіжних виданнях, 24 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій та інших виданнях.

Структура дисертації. Робота складається з анотацій українською, англійською мовами, вступу, п'ятьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел (550 найменувань, із них – 362 іноземні) та додатків (19 додатків на 100 сторінках). Загальний обсяг дослідження становить 577 сторінок, основний зміст викладено на 402 сторінках. Робота містить 35 таблиць та 30 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, зв'язок із науковими темами, окреслено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи, викладено концепцію та методи наукового пошуку, методологічні й теоретичні засади, подано джерельну базу, аргументовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, описано особистий внесок дисертанта, зазначено відомості про стан апробації й упровадження одержаних результатів, представлено структуру дисертації.

У першому розділі – **«Професійна підготовка перекладачів як проблема порівняльної педагогіки»** – обґрунтовано концепцію дослідження; з'ясовано специфіку професійної діяльності перекладачів у ретроспективі; проаналізовано особливості професійної підготовки перекладачів у країнах ЄС; описано структурні компоненти професійної компетентності фахівця з перекладу.

Компаративний характер дослідження зумовив необхідність обґрунтування його концептуальних засад із позицій теоретичного, методологічного та практико-прогностичного концептів. В основу дисертації покладено низку положень щодо цілісного аналізу теоретичних і практичних засад професійної підготовки

перекладачів у США. Дисертаційний пошук проведений з огляду на зовнішні та внутрішні чинники, що забезпечують конкурентоспроможність перекладацької освіти і якість професійної підготовки перекладачів; особливості професійної діяльності перекладачів та сучасні вимоги до якості перекладацьких послуг; світові тенденції розвитку вищої освіти й моделі професійної компетентності перекладача; педагогічні закономірності освітнього процесу, загальнопедагогічні та специфічні принципи навчання. Методологічними орієнтирами наукового пошуку обрані системний, цілісний, компаративний, міждисциплінарний, інтегративний і культурологічний підходи.

Методологія дослідження потребувала уточнення й інтерпретації основного поняттєво-термінологічного апарату роботи, зокрема таких понять: «перекладацька освіта», «професійна підготовка перекладачів», «система професійної підготовки перекладачів». На основі вивчення наукового дискурсу американського перекладознавства (Г. Алфаядх (H. Alfayyadh, 2016), С. Бернардіні (S. Bernadini, 2004), Дж. Кернс (J. Kearns, 2008), Д. Кіралі (D. Kiraly, 2000), Е. Пім (A. Pym, 2011)) з'ясовано, що поняття «перекладацька освіта» («translator (interpreter) education») використовують для позначення процесу й результату навчання майбутніх перекладачів. Американські вчені не ототожнюють поняття «перекладацька освіта» із терміном «професійна підготовка перекладачів» («translator (interpreter) training»), оскільки професійна підготовка перекладачів потрактована як система професійно спрямованих організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують опанування студентами знань, умінь, навичок, що необхідні для ефективного провадження майбутньої перекладацької діяльності та які формують і розвивають професійну компетентність, професійно важливі й соціально значущі якості особистості. Підсумовано, що поняття «система професійної підготовки перекладачів» етимологічно поєднує кілька понять («система», «педагогічна система», «професійна підготовка перекладачів»). Осмислення змісту й сутності базових понять спонукало до висновку, що «система професійної підготовки перекладачів» – це динамічна педагогічна система з функціональною структурою, яка містить взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти (цільовий, законодавчо-нормативний, інституційний, організаційний, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, діагностично-результативний), що забезпечують цілісність і неперервність процесу професійної підготовки, уможлиблюють якісні зміни в освітньому процесі й ефективно впливають на проектування індивідуальної освітньої траєкторії фахового зростання майбутнього перекладача відповідно до вимог професійної діяльності, сприяють професійному самовизначенню, розвитку професійної компетентності та професійно важливих особистісних якостей, готовності до професійної діяльності, професійного самовдосконалення й самореалізації.

Результати аналізу наукової літератури, світових вимог до якості перекладацьких послуг засвідчили необхідність нового розуміння професії перекладача в контексті глобалізації й інтеграції суспільних процесів, розвитку мовної політики, поширення крос-культурної комунікації. Цілісне розуміння особливостей професійної діяльності перекладача потребувало занурення в історичний екскурс для опису хронології основних подій з історії перекладацької діяльності. Ретроспективний аналіз професійної діяльності перекладача довів, що її

розвиток має поступовий прогресивний характер і залежить від зовнішніх та внутрішніх детермінант розвитку цивілізованого суспільства. На підставі аналізу розробленої П. Копанєвим та Дж. Штайнером періодизації становлення й розвитку професійної діяльності перекладача простежено трансформацію змісту перекладацької діяльності (різновиди усного й письмового перекладу, управління перекладацькими (локалізаційними) проектами, редагування перекладів, робота з файлами, підготовка матеріалів до друку, забезпечення якості перекладацьких послуг тощо) та зміни умов праці перекладача (віддаленість, віртуальність, географічна незалежність, професійне програмне забезпечення).

Для сприяння гармонізації, підвищення стандартів перекладацької діяльності, узгодження освітніх програм підготовки майбутніх перекладачів в умовах світового освітнього простору важливе значення має вивчення європейських підходів до професійної підготовки перекладачів. Зазначено, що професійна підготовка перекладачів у країнах ЄС (на прикладі Великої Британії, Німеччини та Франції) відбувається на засадах компетентнісно-орієнтованої моделі, яка слугує основою для відбору та структурування змісту освіти й форм його реалізації в освітньому процесі через формування та розвиток професійно важливих компетентностей фахівця. З'ясовано, що поняття *«професійна компетентність перекладача»* витлумачене групою експертів ЄС, залучених до освітнього проекту стандартизації перекладацької освіти *«Європейський магістр із перекладу»* (*«European Master's in Translation (EMT)»*), як «гармонійне поєднання знань, умінь, поведінки та усвідомлення їхньої важливості для виконання поставлених завдань». Набір знань, умінь і поведінка регламентовані певним органом, організацією чи експертами, із якими або на яких працює перекладач. Практичну цінність становлять такі європейські моделі професійної компетентності перекладача, як *«PACTE»* (*«Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació»*), *«TransComp»* (*«The Development of Translation Competence»*) та *«EMT»*, що використовують у системі перекладацької освіти США. *Модель «PACTE»* складається з п'яти взаємопов'язаних субкомпетентностей: білінгвальної, екстралінгвальної, інструментальної, перекладознавчої та стратегічної, а також із психофізіологічного складника, який містить когнітивні (пам'ять, сприйняття, увага, емоції) та поведінкові (інтерес, наполегливість, старанність, сила волі, упевненість у власних силах, рефлексія, мотивація) аспекти й здатності (творчість, логічне мислення, аналіз і синтез тощо). *Модель «TransComp»* ґрунтована на моделі професійної компетентності перекладача Г. Гьоніга, представляє шість субкомпетентностей: комунікативну, галузеву, інструментально-дослідницьку, процедурно-активаційну, психомоторну, стратегічну. До складників професійної компетентності перекладача в моделі *«EMT»* європейські експерти зараховують перекладацьку, мовну, інтеркультурну, інформаційну, тематичну й технологічну. Наукове зацікавлення становить запропонована американським науковцем у галузі перекладацької освіти Д. Кіралі авторська модель професійної компетентності перекладача, що складається з особистісної, соціальної та перекладознавчої компетентностей.

У другому розділі – **«Теоретичні засади професійної підготовки перекладачів у США»** – схарактеризовано генезу розвитку перекладацької освіти в США; з'ясовано вимоги американського суспільства до професійної діяльності та

професійної компетентності перекладачів; обґрунтовано соціальну роль перекладача в умовах мультикультурного американського суспільства; проаналізовано теоретичні підходи та принципи до професійної підготовки перекладачів в американському досвіді.

На підставі історико-генетичного та хронологічного аналізу виокремлено сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що суттєво вплинули на становлення й розвиток перекладацької освіти в США. До *внутрішніх* чинників належать: соціально-економічний розвиток країни (підйом економіки після років «Великої депресії», розвиток ринкових відносин і підприємництва, міжнародної торгівлі та зв'язків); демографічна ситуація (збільшення приросту населення, зокрема й носіїв інших мов і культур, зростання кількості іммігрантів у країні); політична ситуація (курс внутрішньої та зовнішньої політики держави, спрямований на забезпечення спокійної, конструктивної, творчої соціально-політичної ситуації в суспільстві, а отже, потреба забезпечити внутрішній діалог між населенням); соціально-психологічні й етичні проблеми американського мультикультурного суспільства (морально-психологічний клімат у суспільстві, спосіб і стиль життя різних верств населення, забезпечення взаєморозуміння та взаємостерпимості між представниками різних народів і культур); правове регулювання вищої освіти (поява законодавчих актів та правових норм, що окреслили межі правового поля вищої освіти). *Зовнішніми* чинниками є такі: завершення Другої світової війни, створення міжнародних організацій для запобігання війнам у світі (Ліга націй, ООН); глобалізація в контексті економіки, технологій і соціокультурного середовища (міжнародна комунікація на різних рівнях); інтернаціоналізація та глобалізація вищої освіти (приїзд іноземних студентів, освітня мобільність); розвиток інновацій, науково-технічний прогрес (створення й впровадження новітніх технологій, просування їх на світовому ринку, локалізація товарів і перекладацьких послуг).

Вивчення документальних джерел й узагальнення історичних фактів становлення перекладацької освіти в США дали змогу виокремити чотири періоди: I період (1949 – 1969 рр.) – зародження перекладацької освіти; II період (1970 – 1982 рр.) – утвердження перекладацької освіти; III період (1983 – 1999 рр.) – комп'ютеризація перекладацької освіти; IV період (із 2000 року й донині) – модернізація перекладацької освіти. На початку XXI століття зафіксовано стабільну тенденцію до розширення мережі освітніх закладів, що надають перекладацьку освіту; розпочали роботу нові короткотривалі сертифікатні програми навчання галузевого та спеціалізованого перекладу.

З'ясовано, що, згідно з даними Бюро статистики Міністерства праці США, станом на 2015 рік населення країни послуговувалося 350 мовами. До п'ятірки штатів, де використовують найбільшу кількість мов, увійшли Каліфорнія (251 мова), Техас (201 мова), Вашингтон (193 мови), Аризона (180 мов), Вірджинія (167 мов). Департамент юстиції Нью-Джерсі (The U.S. Attorney's Office for the District of New Jersey) прозвітував, що у 2010–2011 роках для перекладу в судах були залучені перекладачі 83 іноземних мов. Наявність чисельних іншомовних громад у межах кордонів однієї з найбільших країн світу зумовлює суспільну потребу в перекладачах.

Виявлено, що в США існує чітке розмежування усного й письмового перекладу. Виокремлено такі типи усного перекладу («interpreting»): синхронний («simultaneous

interpreting»), послідовний переклад («consecutive interpreting»), переклад-нашіптування («whispered interpreting»), «переклад з аркуша» («sight translation»), соціальний переклад («community interpreting»), ескорт-переклад («liaison or escort interpreting»), дистанційний усний переклад («remote interpreting»), дистанційний синхронний переклад («remote simultaneous interpreting»), переклад конференцій («conference interpreting»). Письмовий переклад охоплює літературний («literary translation»), локалізаційний («localization») і різні види галузевого перекладу («health or medical, court, legal, biblical, technical translation» та ін.). «Класифікатор професій США» («The US Occupational Outlook»), залежно від виду перекладу, пропонує перелік професійних груп перекладачів (усні перекладачі («interpreters»), письмові перекладачі («translators»), літературні перекладачі («literary translators»), перекладачі-локалізатори («localizers»), соціальні перекладачі («community interpreters»), ескорт-перекладачі («liaison (escort) interpreters»), перекладачі конференцій («conference interpreters»), медичні перекладачі («health (medical) interpreters and translators»), перекладачі жестової мови (сурдоперекладачі) («sign language interpreters»), тримовні перекладачі («trilingual interpreters»)) та докладний опис їхніх професійних обов'язків і вимог до працевлаштування.

З огляду на особливості професійної діяльності відповідно до зазначених типів перекладу, з'ясовано вимоги американського суспільства до професійної діяльності та професійної компетентності перекладача, що систематизовано в загальносуспільні, морально-етичні, індивідуально-психологічні, соціально-практичні, фахові. Наголошено, що в умовах динамічного розвитку американського суспільства перекладач має сприяти забезпеченню ефективної комунікативної взаємодії населення й держави, національної безпеки, фасилітації процесів глобалізованої торгівлі та налагодженню міжнародних контактів тощо. У контексті фахової кваліфікації перекладач повинен: виконувати переклад концептів мови оригіналу еквівалентними концептами цільової мови; укладання словників і термінологічних баз даних для їх подальшого використання в перекладах; резюмування перекладених документів, керування перекладацькими (локалізаційними проектами), керування термінологією, ведення документації, наповнення веб-сторінок, макетування, дипломатичну роботу, розвідувальну роботу, двомовне редагування, лінгвістичні дослідження, дослідження інформації, консультування з лінгвістичних питань, викладання мови, технічне письмо, відтворювати стиль мовлення оригіналу, точно, швидко й чітко перекладати усні повідомлення, вільно володіти (говоріння, читання, письмо) принаймні двома мовами (рідною та іноземною).

Міжетнічна й міжнаціональна взаємодія вимагає виховання у фахівців сфери перекладу чіткої системи етичних і моральних норм поведінки, усвідомлення своєї соціальної ролі в суспільстві та розуміння відповідальності за виконання власних професійних обов'язків. Особливу роль у житті мультикультурного суспільства відіграють усні перекладачі, на професійну діяльність яких впливає ситуативний контекст і місце, де відбувається комунікативний акт. Соціальну роль усного перекладача в суспільстві США інтерпретують, зважаючи на дві перспективи: усвідомлення суспільством ролі перекладача та усвідомлення перекладачем власної ролі в суспільстві. Соціальна функція перекладача полягає в забезпеченні спілкування між носіями різних мов та культур і державою, сприянні національній безпеці й

міжнародній діяльності. Перекладачі мають повноваження та права, відповідають за провадження своєї професійної діяльності.

Теоретичне підґрунтя для професійної підготовки перекладачів у США становлять наукові підходи, які систематизовано в *три групи*: перша – підходи до організації навчання перекладачів (компетентнісний, соціально-конструктивістський, гуманістичний, диференційований, особистісно орієнтований, прагматичний, діяльнісний, міждисциплінарний, технологічний, культурологічний, необіхевіористський, когнітивний, комплексний); друга – підходи до навчання перекладу (лінгвістичний, соціосемантичний, прагматичний, комунікативний, функціональний та процесуально-орієнтований); третя – підходи до викладання іноземних мов (структурний, функціональний, герменевтичний). Фундаментальне значення для професійної підготовки перекладачів становлять положення транзакційної теорії, теорії універсалій, теорії пізнавального коду, теорії соціальної інтеракції та теорії застосування психолінгвістичної моделі С. Крашена (S. Krashen).

Професійна підготовка перекладачів орієнтована на особистісний і професійний розвиток студента, активізацію навчально-пізнавальної діяльності та ґрунтована на загальнопедагогічних і специфічних принципах, із-поміж яких важливими є такі: актуалізації результатів навчання; практичної спрямованості; концентрації; зіставного аналізу; нелінійності; автентичності змісту навчального матеріалу; диференціації стилю та регістру; урахування білінгвізму студентів; урахування галузевої спеціалізації перекладу; ситуативно-тематичної організації навчання; орієнтації на результат (продукт) перекладу; когнітивного навчання; урахування психологічних особливостей функціонування розумових механізмів перекладача в процесі перекладу та ін.

У третьому розділі – **«Система професійної підготовки перекладачів у США»** – схарактеризовано систему професійної підготовки перекладачів у США; досліджено організаційні засади та альтернативні форми професійної підготовки перекладачів; розкрито особливості процедури підтвердження професійної кваліфікації перекладачів і дотримання стандартів забезпечення якості перекладу.

Виявлено, що необхідною умовою успішного функціонування системи професійної підготовки перекладачів у США як цілісної, динамічної та відкритої педагогічної структури є узгоджена взаємодія її структурних компонентів: цільового, законодавчо-нормативного, інституційного, організаційного, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, діагностично-результативного. *Цільовий* компонент представляє мету й завдання, що спрямовані на забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки кваліфікованих, компетентних, конкурентоздатних перекладачів нової генерації. Реалізація цілей і завдань передбачає створення оптимальних умов для формування й розвитку професійної компетентності та професійно важливих якостей особистості, що сприятимуть цілеспрямованому використанню теоретичного та практичного потенціалу для перекладацької діяльності, активної соціальної позиції. Особлива увага сконцентрована на навчанні студентів різних видів перекладу із застосуванням інноваційних перекладацьких стратегій, трансформацій, технік і засобів. В умовах функціонування сучасного ринку перекладацьких послуг важливе значення має навчання основ перекладацького бізнесу та ознайомлення студентів із широким

колом соціальних й етичних проблем, що супроводжують перекладацьку діяльність в американському мультикультурному середовищі. *Законодавчо-нормативний* компонент системи професійної підготовки перекладачів охоплює комплекс нормативно-правових документів (Закон «Про вищу освіту» (1965 р.), «Поправки до закону про вищу освіту» (2008 р.), Закон «Про мови і освіту» (1968 р.), Закон «Про неперервну освіту» (1976 р.), Закон «Про створення Департаменту освіти США» (1979 р.), «Програма покращення знань іноземних мов із метою національної безпеки» (2007 р.), програма «Гонка до вершини» (2009 р.), законодавчі акти Федерального уряду США (щодо фінансового забезпечення), Департаменту освіти США (щодо організації освітнього процесу), закони штатів, округів, документи (рекомендаційного характеру) професійних організацій, асоціацій, об'єднань та ін.). Особливістю американського законодавства в галузі вищої освіти є відсутність офіційних нормативних документів, які б регламентували перелік кваліфікаційних напрямів підготовки перекладачів та організаційно-педагогічні засади освітнього процесу. *Інституційний компонент* описує види освітніх закладів, що забезпечують професійну підготовку перекладачів у США. Професійна підготовка перекладачів відбувається в приватних і державних дворічних та чотирирічних коледжах й університетах. Понад 85 % освітніх закладів, що готують перекладачів у США, є університетами. *Організаційний* компонент професійної підготовки перекладачів відображає особливості організації підготовки, її види й форми, способи забезпечення ефективності та якості. Перекладацька освіта є багаторівневою (рівні: бакалаврський, магістерський, докторський) та ступеневою (освітні ступені: «Асоціат» («Associate»), «Бакалавр» («Bachelor»), «Магістр» («Master»), «Доктор філософії» («Philosophy Doctor»)). Організація професійної підготовки перекладачів вирізняється диверсифікованістю освітніх програм (вузькоспеціалізовані, загальної підготовки, комбіновані («joint degree programs»), дуальні («dual degree programs»), наявністю широкого спектру сертифікатних програм («certificate programs»), що передбачають одержання сертифіката після завершення навчання із зазначенням кваліфікації перекладача. За даними Консультативної ради саміту з питань письмового та усного перекладу, станом на 2012 рік у США існувало 103 освітні програми підготовки перекладачів у 45 закладах вищої освіти. *Теоретико-методологічний* компонент системи професійної підготовки перекладачів зосереджений на теоріях, підходах і принципах, що слугують основою провадження професійної підготовки перекладачів. *Змістово-технологічний* компонент представляє змістове наповнення підготовки та методичний і технологічний інструментарій для її реалізації. *Діагностично-результативний* компонент передбачає контроль й оцінювання результатів навчання; моніторинг забезпечення якості наданих освітніх послуг. Досягнення ефективності та якості професійної підготовки перекладачів можливе за умови органічної взаємодії всіх компонентів системи. Систему професійної підготовки перекладачів зображено на рис. 1.

Американські освітні заклади є самостійними в обранні форм навчання, за якими проводять професійну підготовку перекладачів. Варіативність і гнучкість форм професійної підготовки перекладачів забезпечують можливості Всесвітньої мережі Інтернет та новітні інформаційно-комунікативні технології. Схарактеризовано різновиди форм навчання майбутніх перекладачів у США – денне, дистанційне, он-

лайн, розподілене («distributed»), гнучке («flexible»), змішане («blended»), або гібридне («hybrid»), тандем-навчання («tandem learning»). Онлайн-програми навчання перекладачів були вперше запроваджені 1994 року Школою післядипломної та професійної освіти при Нью-Йоркському університеті, згодом такий вид програм з'явився в інших університетах (Ешфордський університет, Південно-Західний коледж штату Міннесота, Університет штату Колорадо, Університет штату Айова, Уолденський університет, Університет Південного Нью-Гемпширу, Кар'єрна школа Пенна Фостера та ін.). Поряд із формальною освітою перекладачів розвивається тенденція до неформальної та інформальної освіти, які є потужними самоосвітніми рушіями розвитку професійної особистості фахівців сфери перекладу.

Підтвердження кваліфікації перекладачів у США відбувається через сертифікацію – процес формального тестування для верифікації відповідності спеціальним критеріям, які визначають рівень професійної компетентності та професіоналізму для провадження перекладацької діяльності. Уповноважені органи проводять сертифікацію перекладачів у державних установах або в професійних організаціях перекладачів, на підставі будь-якого з (або всіх) критеріїв: документ про освіту, офіційне тестування (сертифікаційний іспит), зразки перекладів, наявність досвіду, рекомендації від досвідчених фахівців галузі. Сертифікацію на рівні штату не завжди визнають у загальнонаціональному вимірі. Сертифікацію судових усних перекладачів для трьох категорій перекладачів (сертифікований перекладач, професійний кваліфікований перекладач, перекладач-фахівець із мови) для федеральних судів організовує Адміністративне управління федеральних судів США. Комісія із сертифікації медичних перекладачів («Certification Commission for Healthcare Interpreters») пропонує сертифікацію для одержання статусу «Сертифікований медичний перекладач» («Certified Healthcare Interpreter») або «Асоційований медичний перекладач» («Associate Healthcare Interpreter»). Перекладачі жестової мови для роботи в суді проходять процедуру сертифікації, яку проводить Реєстр усних перекладачів для глухих («Registry of Interpreters for the Deaf»). У США існує сім видів сертифікації перекладачів жестової мови: сертифікація перекладачів-транслітераторів усного мовлення, сертифікація перекладачів жестової мови; сертифікація усних перекладачів для людей із порушеннями слуху; сертифікація транслітераторів; сертифікація комбінованих усних перекладачів і транслітераторів; сертифікація для одержання умовного офіційного дозволу на виконання усного перекладу та офіційного сертифіката фахівця з перекладу жестової мови. Американська асоціація перекладачів, яка нараховує більш як 11 тис. членів у 90 країнах, пропонує сертифікацію усних і письмових перекладачів із присвоєнням статусу «Сертифікований перекладач» та виданням іменної печатки в США й за їхніми межами.

З'ясовано, що у сфері надання перекладацьких послуг в США активно запроваджують нормативні й регулятивні стандарти забезпечення якості перекладу. Регулятивні стандарти введено для захисту прав користувачів послуг перекладу. Нормативні стандарти сприяють підвищенню репутації професії перекладача через усвідомлення клієнтом того, що надання потрібних йому послуг регулюють стандарти. Американські професійні організації та асоціації перекладачів беруть активну участь у розробленні національних і міжнародних стандартів.

Рис.1. Система професійної підготовки перекладачів у США.

Зокрема, використовують стандарти Міжнародної організації стандартизації (МОС) (Стандарт МОС: 2603 («Кабінки для синхронного перекладу – Загальна характеристика та обладнання»); Стандарт МОС: 4043 («Пересувні кабінки для синхронного перекладу – Загальні характеристики та обладнання»); Стандарт МОС: 1087-1 «Термінологічний словник. Частина I: теорія та застосування»; МОС: 1087-2 «Термінологічний словник. Частина II: комп'ютерні програми»; МОС: 9000: 2005 «Системи управління якістю: Основи та Словник») і стандарти Американської міжнародної добровільної організації «ASTM International» («American Society for Testing and Materials») («Стандарт надання послуг усного перекладу» – «ASTM F2089-15», «Стандарт надання послуг усного (синхронного) перекладу» «ASTM F2089-01», «Стандарт щодо забезпечення якості письмових перекладів» – «ASTM F2575-14»). Стандарти «ASTM International» є актуальними (їх переглядають та оновлюють щодва роки), вони мають усевітнє визнання, ними послуговуються більш ніж у 100 країнах світу. Значущість американських стандартів полягає в тому, що вони регулюють не стільки продемонстрований перед екзаменаційною комісією рівень професійних умінь і навичок окремого фахівця, скільки процедури, яких повинні дотримуватися окремі фахівці, а також організації, щоб засвідчити свою репутацію на ринку як постачальників перекладацьких послуг гарантованої якості.

Зафіксовано тенденцію до стандартизації професійної підготовки галузевих перекладачів. Національна рада з усного перекладу в галузі охорони здоров'я та Асоціація усних медичних перекладачів розробили стандарти освітніх програм підготовки усних медичних перекладачів і стандарти акредитації таких програм: Національні стандарти для освітніх програм підготовки медичних усних перекладачів («National Standards for Healthcare Interpreter Training Programs»), Національні стандарти акредитації освітніх програм підготовки усних медичних перекладачів («National Accreditation Standards for Medical Interpreter Education Programs») відповідно.

У четвертому розділі – **«Дидактичні засади професійної підготовки перекладачів у США»** – проаналізовано моделі, структуру та зміст курикулумів для професійної підготовки перекладачів; методичний інструментарій професійної підготовки перекладачів, особливості використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці перекладачів; систему оцінювання навчальних результатів майбутніх перекладачів.

Вивчення автентичних джерел (Е. Архона (E. Arjona), Ф. Джексон (F. Jackson), Б. Джоанне (B. Johanne), Ф. Джоннаерт (F. Jonnaert), М. Доменіко (M. Domenico), А. Орнштейн (A. Ornstein), Д. Соєр (D. Sawyer), Ф. Ханкінс (F. Hunkins), К. Хенсон (K. Henson) й ін.) та семантико-термінологічний аналіз дали змогу інтерпретувати зміст поняття «курикулум» («curriculum»). Відповідно до широкого сенсу слова, курикулум у системі американської вищої освіти охоплює всі елементи професійної підготовки та інструменти для її реалізації: специфіку освітнього закладу, планування очікуваних результатів навчання, послідовність формування й розвитку професійно важливих компетентностей, зміст підготовки, способи та засоби провадження навчальної діяльності (форми, методи, засоби, ресурси навчання), систему оцінювання, кваліфікаційні вимоги до викладачів.

Американські вчені виокремлюють такі моделі курикулуму для підготовки перекладачів: лінійна («linear model») (навчання усного перекладу передуює навчання письмового), модифікована лінійна («modified linear model») (концентрована на спеціалізації та паралельному опануванні певних навичок перекладу), паралельна («parallel track model») (паралельне навчання обох видів перекладу; студенти можуть обирати той чи той вид перекладу на будь-якому етапі навчання після проходження базового курсу), розгалужена («Y-track model» або «forked-track model») (базові навчальні курси для всіх студентів, після вивчення яких студенти обирають спеціалізацію: усний чи письмовий переклад) та модифікована розгалужена («modified Y-track model») (розподіл студентів не лише для навчання усного та письмового перекладу після опанування базового курсу, а й для оволодіння інтегрованими предметами). Для побудови курикулуму й обрання навчальних курсів американські педагоги беруть до уваги той факт, що професійна компетентність усного та письмового перекладача має спільні й відмінні ознаки. Виявлено, що в процесі навчання виокремлюють рівні набуття професійних навичок майбутніх перекладачів (від початкового до середнього, від середнього до поглибленого, від поглибленого до компетентного). Курикулум підготовки перекладачів складається з компонентів, кожен із яких відповідає за розвиток певних субкомпетентностей (білінгвальної, перекладознавчої, екстралінгвальної, інструментально-дослідницької, стратегічної та ін.).

Відповідно до «Класифікатора освітніх програм» («Classification of Instructional Programs – 2010»), розробленого Національним центром освітньої статистики в Департаменті освіти США, професійна підготовка перекладачів відбувається в межах галузі гуманітарних наук («Humanities»). Спеціальність 16.0103 «Усний і письмовий переклад» («Language Translation and Interpretation») входить до напрямку підготовки 16.01 «Лінгвістика, порівняльне мовознавство і споріднені з ним науки» («Linguistic, Comparative and Related Language Studies and Services»), що є складником галузі знань 16 «Іноземні мови, література та лінгвістика» («Languages, Literatures, and Linguistics»).

Структурно-функціональний аналіз курикулумів для професійної підготовки перекладачів у США (Майамі-Дейд коледжу у Флориді, Кентського державного університету, Університету Мериленду, Бінгемтонського університету, Університету Вісконсин-Мілуокі, Університету Айови, Університету Вейк Форест, Університету Сан-Дієго, Університету штату Нью-Джерсі в Рутгерсі, Університету Ріо-Гранде-Валлей у штаті Техас та ін.) дав змогу з'ясувати, що зміст підготовки є соціально орієнтованим, відображає потреби ринку перекладацьких послуг і запити мультикультурного американського суспільства, спрямований на розвиток професійної компетентності. Серед основних вимог до формування змісту професійної підготовки перекладачів виокремлено диверсифікацію, фундаменталізацію, інтеграцію, локальну стандартизацію, полікультурність, варіативність та міждисциплінарність, компетентнісну основу, практичну зорієнтованість, прогностичність. Особливу роль у структуруванні змісту відіграють його розробники (професорсько-викладацький склад, стейкхолдери, перекладачі-практики, випускники та ін.).

У структурі курикулуму представлено такі основні компоненти: обов'язкові та вибіркові дисципліни, практика, випускна робота, науково-дослідницька робота, стажування. Розподіл і перелік обов'язкових та вибіркових дисциплін залежать від галузі наук, у якій майбутній перекладач здобуває ступінь (прикладні науки («applied science»), гуманітарні науки («arts»), природничі науки («science»), філософські науки («philosophy» тощо), образотворче мистецтво («fine arts»)). Курикулуми освітніх програм підготовки *асоціата й бакалавра* професійно та практично орієнтовані: блок обов'язкових дисциплін передбачає вивчення гуманітарних, природничих, поведінкових, математичних і прикладних наук, охоплює набір професійно орієнтованих дисциплін, практику й виконання випускної роботи у вигляді перекладацького проекту; блок вибіркових дисциплін представлений переліком спецкурсів із галузевого перекладу. У структурі курикулумів *магістерських* професійно орієнтованих програм переважають обов'язкові дисципліни перекладознавчого й мовознавчого характеру, а вибіркові дисципліни становлять набір спецкурсів галузевого перекладу. У програмах заплановано проходження студентами перекладацької практики, обсяг якої в середньому дорівнює 2-3 кредитам, викладацької практики (1 кредит), стажування за кордоном (3-7 кредитів залежно від тривалості стажування). Випускну роботу студенти виконують у вигляді перекладацького проекту, дисертації або магістерської дипломної роботи, що сягає 3-4 кредитів. Курикулум магістерських наукових програм сфокусований на теоретичній підготовці в галузях перекладознавства, лінгвістики, літературознавства та науково-дослідницькій роботі, передбачає проведення наукового дослідження й написання дисертації. Літературні перекладачі можуть готувати випускну роботу у вигляді перекладів збірок віршів, есе, коротких оповідань, романів, п'єс.

Курикулум програми підготовки *докторів філософії* в галузі перекладознавства побудований так, що половину навчального навантаження становить наукове дослідження (50 %), а обов'язкові й вибіркові дисципліни – 40 % і 10 % від загального навчального часу програми відповідно. Докторські програми прогноують дослідження в таких галузях, як порівняльна література, художній переклад, аналіз тексту й культурознавство, переклад за допомогою комп'ютера, локалізація тощо. Дисертаційні роботи мають глибинний науково-дослідницький характер і можуть стосуватися як окремих проблем перекладознавства, так і особливостей художнього перекладу.

Сертифікатні програми з перекладу зосереджені на низці галузей: медицина, інформаційні технології, фінанси, юриспруденція. Унаслідок аналізу відсоткового співвідношення дисциплін у курикулумах сертифікатних програм, виявлено, що переважають вибіркові дисципліни, а набір обов'язкових дисциплін не містить загальнотеоретичної підготовки та вивчення дисциплін соціально-економічного чи природничого характеру. Курикулуми є професійно орієнтованими, містять перелік спецкурсів галузевого перекладу, передбачають проходження перекладацької практики, зазвичай, у державних, судових, медичних, освітніх установах.

Професійна підготовка перекладачів у США прогнозує використання різних форм організації навчання, зокрема лекцій, семінарських і практичних занять, перекладацьких воркшопів, практики, стажування, самостійної роботи. Найбільш

популярними формами є семінарські та практичні заняття, які проводять для малих груп, переважно у формі дискусій. Оскільки більшість освітніх програм підготовки перекладачів у США професійно орієнтовані, то практика й стажування відіграють ключову роль. Особливість підготовки літературних перекладачів полягає в організації навчальної діяльності як перекладацького воркшопу, під час якого студенти обговорюють свої переклади, обрані способи й методи перекладу, обирають найкращі перекладацькі рішення, обмінюються думками та творчими ідеями. Самостійна робота студентів удвічі переважає аудиторну роботу, спрямована на підготовку домашніх завдань, виконання перекладів, перекладацьких проєктів, наукових досліджень, написання випускної роботи тощо.

Застосування комплексу інноваційних методів навчання («культурний асимілятор» («culture assimilator»), «етичний фітнес» («ethical fitness»), кейс-стаді («case study»), занурення («immersion»), проєкти («project»), тексто-орієнтовані («text-based»), «перекладацьке завдання» («translation brief»), процесуально-орієнтовані («process-oriented»), «складання звітів про перекладацькі проблеми та рішення» («integrated problem and decision reporting logs»), «запис «думок уголос» («think-aloud protocols»), «запис натискань на клавіатуру» («keystroke logging»), «відстежування руху очей» («eye-tracking»), «відеозапис екрана» («screen recording»)) сприяє швидкому оволодінню фундаментальними й інтегрованими знаннями з фаху (теорія та практика перекладу, види перекладу, перекладознавство, текстолінгвістика, лінгвальні маркери соціальних відносин та етика перекладу, типи іншомовних дискурсів, жанрові конвенції, способи досягнення еквівалентності в перекладі й перекладацькі трансформації та стратегії, знання терміносистеми метамови, особливості керування перекладацькими й локалізаційними проєктами, керування термінологією, екстралінгвальні та соціокультурні знання тощо); формуванню критичного, логічного, асоціативного й аналітичного типів мислення; розвитку мовленнєвих і перекладацьких умінь, поведінкових реакцій; формуванню перекладацької культури та етики, позитивної міжособистісної взаємодії, саморефлексії.

Для досягнення ефективності виконання письмового й усного двомовного перекладу та формування спеціальних мовних і перекладацьких навичок використовують систему вправ (наприклад, передперекладацьких, післяперекладацьких, на складання корпусів текстів, на розвиток навичок аудіювання, на одночасність дії, із техніки мови тощо). Послідовність виконання вправ сприяє пошуку оптимального перекладацького рішення.

Інтерактивні технології навчання застосовують для кооперативного й групового навчання під час виконання студентами перекладацьких проєктів, ситуативного моделювання професійної діяльності усного перекладача, проведення дискусій у малих групах тощо. Інформаційні технології слугують для майбутніх перекладачів джерелом інформації та засобом для обміну нею, дають змогу ефективно провадити пошукову й інформаційно-дослідницьку діяльність, оптимізують розвиток стратегічної та інструментально-дослідницької субкомпетентностей.

Задоволення індивідуальних освітніх потреб студентів, підвищення якості організації навчання й викладання забезпечуються на основі широкого

застосування сучасних інформаційно-дидактичних засобів навчання (підручники, аудіовізуальні засоби навчання (платформи («Moodle», «Balckboard», «SCSI Media»); електронні професійно орієнтовані віртуальні середовища («InterpretaWeb», «Linkinterpreting»), комп'ютерне забезпечення)). У процесі навчання студенти опановують спеціальне технічне обладнання та програмне забезпечення, необхідне для подальшої професійної діяльності: безпровідні ручки для перетворення рукописного тексту в електронний («Sky Wifi Smartpen», «Echo Smartpen»); системи синхронного перекладу («Enersound», «Williams Sound»), програми пам'яті перекладів («Trados», «Déjà Vu», «OmegaT», «Wordfast», «MetaTaxis», «MemoQ», «Star Transit», «WordFisher», «Across»); термінологічні бази даних («The Open Terminology Forum», «TERMUM»); програмне забезпечення для поліграфічного оброблення («Desktop Publishing Programs»), локалізації прикладних програм і додатків («Multilizer», «POEditor»), перекладу сайтів («CatsCradle»), підрахунку витраченого на переклад часу («Exact Spent»), озвучення текстів («Speak it!», «Web Reader HD», «Voice Dream Reader», «Voxdox», «Voice Reader Home»), підрахунку кількості слів і символів («Clip Count», «Any Count», «FineCount», «CATCount»), перевірки правопису («ORFO», «PhatSpell»), автоматизованого створення баз даних («Microsoft Access Database»), перевірки правопису, граматики, термінології («LogiTerm», «MultiTerm», «Termex», «TermStar») тощо).

З'ясовано, що система оцінювання навчальних результатів студентів-перекладачів диверсифікована, оскільки передбачає оцінювання кінцевих результатів навчання («outcome-based assessment»); оцінювання, засноване на стандартах навчання («standard-based assessment»); компетентнісно-орієнтоване оцінювання («competence-based assessment»); оцінювання рівнів професійної майстерності («performance-based assessment»). Серед найпоширеніших видів оцінювання використовують: *формативне* («formative») (зворотний зв'язок між процесами учіння та навчання; оцінювання завдань із виставленням оцінок), *інсативне* («ipsative») (порівняння результатів виконання завдань студента з його попередніми результатами) та *сумативне* («summative») (констатування рівня засвоєння знань та сформованості вмінь і компетентностей студентів за певний період). До неформальних видів оцінювання належить автентичне оцінювання («authentic assessment»), яке передбачає використання завдань в умовах, наближених до реальних, оцінювання практичного застосування знань (або рівня перекладацької майстерності) («performance-based assessment»), укладання портфоліо, ведення журналів та ін., що вимагають застосування практичних знань, а не пасивного відтворення окремих фактів. Для оцінювання письмових перекладів студентів використовують протоколи Американської асоціації перекладачів щодо визначення помилок. Оцінки виставляють за номінальною, порядковою, інтервальною та літерною шкалами. Залежно від етапу опанування курикулуму, рівня розвитку навичок перекладу, компетентностей і набуття певного рівня перекладацької майстерності, студенти-перекладачі одержують статуси: новачок («novice»), початківець («initiate»), учень («apprentice»), підмайстер («journeyman»). Відповідно до статусів студентів, окреслюють навчальну мету, обирають комплекс видів оцінювання. До поширених форм оцінювання результатів навчання майбутніх перекладачів належать: виконання перекладів, портфоліо, усне та письмове

опитування, захист випускної роботи. Види контролю охоплюють іспити, контрольні роботи, тестування, есе, наукове дослідження. Для складання іспитів застосовують методику тестування Бачмана («Bachman's test method»), що передбачає обов'язкове врахування контексту в мовному тестуванні.

Після успішного закінчення навчання за освітньою програмою випускнику присуджують відповідну кваліфікацію (наприклад, «Асоціат гуманітарних наук із перекладу жестової мови» («AA in Language Interpreting»), «Асоціат прикладних наук з усного та письмового перекладу» («AAS in Interpreting and Translation»), «Бакалавр природничих наук із письмового перекладу» («BS in Translation»), «Магістр гуманітарних наук із перекладу конференцій» («MA in Conference Interpretation»), «Магістр образотворчих мистецтв із письмового перекладу» («MFA in Translation»), «Магістр професійних досліджень з усного перекладу» («MPS in Interpreting»), «Доктор філософії з перекладознавства» («Ph. D. in Translation Studies») тощо).

У зв'язку з динамічним зростанням потреби у фахівцях сфери перекладу (за прогнозами Бюро статистики міністерства праці США, кількість робочих місць для перекладачів за період із 2016 до 2026 рік зросте на 18 % – із 68200 робочих місць у 2016 році до 80300 робочих місць у 2026 році), найкращі перспективи зайнятості матимуть перекладачі з бакалаврською освітою, які пройшли процедуру сертифікації, та з магістерською освітою в галузі усного й письмового перекладу. На тлі очікуваного зростання іспаномовного населення в США усні та письмові перекладачі з іспанської мови мають більші шанси працевлаштуватися. Для усних і письмових перекладачів в юридичній та медичній сферах також буде достатня кількість робочих місць через надзвичайно велику потребу повного розуміння інформації учасниками комунікації в зазначених сферах. Розширюються можливості зайнятості для фахівців у сфері локалізації, що зумовлене глобалізацією бізнесу та експансією Інтернету. Привабливі перспективи працевлаштування мають перекладачі для людей із порушенням слуху, оскільки таких фахівців невелика кількість і вони володіють специфічними навичками.

Проведений системно-структурний і системно-функціональний аналіз системи професійної підготовки перекладачів у США засвідчив, що, попри високі якісні показники американської перекладацької освіти, існують певні проблеми впорядкування її змісту з позиції компетентнісного підходу. У США відсутні стандарти підготовки перекладачів на федеральному рівні, які б затверджували модель професійної компетентності перекладача. Широка автономія освітніх закладів хоч і сприяє суттєвій диверсифікації освітніх програм, проте водночас породжує розбіжності в результатах навчання за такими програмами. Кожен штат розробляє власні вимоги, які є обов'язковими тільки для федеральних закладів вищої освіти, що розташовані в штаті. Варіативність ліцензій і вимог до професійної підготовки перекладачів – також негативний чинник щодо їхньої професійної мобільності на території США. Зазначені проблеми перебувають у фокусі американського наукового дискурсу, представників потужних професійних перекладацьких організацій США, широкого кола перекладачів-практиків і мають перспективи швидкого розв'язання.

У п'ятому розділі – **«Прогностичне обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні з огляду на інноваційні ідеї досвіду США»** – схарактеризовано систему професійної підготовки перекладачів в Україні; виконано порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки перекладачів у США та Україні; обґрунтовано можливості творчого використання інноваційних ідей американського досвіду для обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні.

Професійна підготовка перекладачів у системі вищої освіти України відбувається на трьох рівнях (бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий). Освітні (професійні та наукові) програми підготовки перекладачів на бакалаврському й магістерському рівнях представлені більше ніж у 20 % ЗВО України. Найпопулярнішими мовами, які вивчають у межах освітніх програм, є германські, романські та слов'янські мови. Східні, угро-фінські, класичні мови менш популярні й представлені лише в центральних ЗВО (наприклад, Київський національний лінгвістичний університет, Національний університет імені Тараса Шевченка) або в закладах, розташованих у прикордонних регіонах (наприклад, Ужгородський національний університет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). Навчання сурдоперекладачів з української жестової мови організоване при Навчально-відновлювальному центрі Українського товариства глухих (УТОГ). В освітній діяльності ЗВО не передбачено окремого навчання усних і письмових перекладачів, а освітні програми спеціалізовані лише на усному або на письмовому перекладі. Галуzeвий переклад опановують у межах дисциплін вибіркової частини навчальних планів освітніх програм підготовки майбутніх перекладачів. Серед ЗВО констатовано тенденцію до використання права академічної свободи та самостійності в розробленні освітніх програм, формування блоків вибірових дисциплін зі спеціалізованих курсів із перекладу в певній галузі (наприклад, художній, військовий, науково-технічний переклад тощо). Загалом в українському суспільстві простежувана позитивна динаміка розвитку перекладацької освіти та збільшення попиту на професію перекладача на тлі трансформаційних й інтеграційних процесів у напрямі до об'єднаної Європи та світового співтовариства.

Компаративний аналіз систем професійної підготовки перекладачів в Україні та США виконаний на підставі низки критеріїв (законодавча база, управління освітою, фінансування, освітні заклади, рівні вищої освіти, освітні ступені, типи освітніх програм, тривалість навчання, форми навчання, вартість навчання, вступні вимоги, орієнтація освітньої програми, структура навчального плану (курукулуму), навантаження, зміст підготовки, підходи до навчання перекладачів, моделі та підходи до навчання іноземної мови, підходи до навчання перекладу, використання інноваційних форм і методів організації навчання, застосування інформаційних та інтерактивних технологій, диверсифікація практичної підготовки студентів, стажування за кордоном, самостійна робота студентів, підсумковий контроль, акредитація, кар'єрне становлення та оптимізація можливостей працевлаштування, сертифікація для підтвердження професійної кваліфікації, професійні організації тощо) дав змогу стверджувати, що американська й українська системи професійної

підготовки перекладачів мають як схожі, так і відмінні характеристики, які узагальнено в порівняльній таблиці в змісті дисертації. Суттєвою відмінністю є рівень диверсифікації та спеціалізації освітніх програм, забезпечення сертифікації перекладачів у США, спрямованість змісту навчання на морально-етичне виховання й засвоєння кодексу професійної поведінки перекладачів у суспільстві.

Застосування методу наукової екстраполяції вможливило виявлення потенціалу творчого використання інноваційних ідей американського досвіду для обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні за законодавчим, управлінським, організаційно-педагогічним, особистісно-професійним напрямками на *державному, інституційному та індивідуальному* рівнях.

Узагальнення результатів проведеного порівняльно-педагогічного дослідження дало змогу розробити науково-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки перекладачів у ЗВО України з огляду на інноваційні ідеї досвіду США; модернізувати зміст професіограми перекладача в контексті вимог сучасного глобалізованого суспільства та потреб національного й світового ринку перекладацьких послуг.

ВИСНОВКИ

Систематизація результатів дослідження теорії і практики професійної підготовки перекладачів у США засвідчила досягнення мети й розв'язання окреслених завдань, а також послугувала підставою для низки висновків.

1. Ґрунтовний аналіз педагогічних, психологічних, історичних, філософських наукових праць підтвердив актуальність проблеми професійної підготовки перекладачів у сучасній педагогічній науці і практиці. Окремі її аспекти відображено у вітчизняних і зарубіжних працях, а саме: історичні аспекти й сучасні тенденції розвитку перекладацької у світовому контексті; соціально-історичні та структурно-функціональні засади підготовки перекладачів; історія розвитку перекладацької діяльності у світовому контексті; реалізація компетентнісного підходу в підготовці перекладачів, зокрема структурно-змістові основи професійної компетентності перекладача; технологія формування пізнавальної самостійності, готовності до професійної творчої діяльності, перекладацької культури; використання новітніх інформаційних та інтерактивних технологій навчання перекладу; специфіка діяльності перекладача та його професійні функції в сучасних умовах; розроблення спеціалізованих блоків завдань у навчанні галузевого перекладу; досвід підготовки перекладачів за кордоном. Незважаючи на вагомі теоретичні напрацювання, проблема дослідження теорії та практики професійної підготовки перекладачів у США на системному рівні й обґрунтування перспектив творчого використання інноваційних ідей американського досвіду не стала предметом комплексного наукового пошуку.

2. На підставі виокремлених професійних груп перекладачів і опису їхніх професійних обов'язків, аналізу положень нормативно-правових документів, чинних стандартів якості перекладу й перекладацьких послуг основні вимоги американського суспільства до професійної діяльності та компетентності фахівців у сфері перекладу систематизовано в загальносуспільні, морально-етичні,

індивідуально-психологічні, соціально-практичні, фахові. *Загальносуспільні* вимоги сконцентровані на захисті інтересів і безпеці нації, розумінні процесів міжнародної комунікації, глобалізованої торгівлі, міжнародної дипломатії, забезпеченні комунікації між населенням та державою; *морально-етичні* передбачають високий рівень відповідальності за наслідки перекладу, нормативно-правову грамотність, дотримання норм професійної етики й кодексу поведінки перекладача; толерантне ставлення до представників різних етнічних груп; *індивідуально-психологічні* охоплюють здатність до навчання та професійного розвитку, саморефлексії, комунікабельність (здатність підтримувати міжособистісні зв'язки, уміння вести переговори), психологічну готовність до провадження професійної діяльності в складних комунікативних контекстах, лідерські якості, ініціативність; *соціально-практичні* стосуються розуміння особливостей функціонування соціальної, освітньої, економічної, політичної сфер суспільства; *фахові* зосереджені на вільному володінні принаймні двома мовами (рідною та іноземною); оперуванні навичками різних видів перекладу, володінні інформаційно-аналітичними та організаційно-управлінськими здібностями, стратегіями взаємодії з клієнтами; професійною та науково-дослідницькою культурою.

Сучасний фахівець галузі перекладу – це професіонал інтегрованого типу із широким світоглядом, який здатний творчо поєднувати й виконувати різні професійні функції, зокрема: виконувати переклад усіх видів і типів на високому професійному рівні; укладати словники та термінологічні бази даних для їх подальшого використання в перекладах; резюмувати перекладені документи, керувати перекладацькими (локалізаційними проектами), керувати термінологією, вести документацію, робити двомовне редагування, наповнювати веб-сторінки, макетувати й верстати видання, консультувати з лінгвістичних питань, виконувати лінгвістичні дослідження, викладати філологічні дисципліни, вести дипломатичну роботу, проводити розвідувальну роботу, досліджувати інформацію тощо.

3. Аналіз історії перекладацької освіти в США засвідчив, що необхідність започаткування перекладацької освіти мала часові, географічні, економічні й демографічні детермінанти. Виокремлено зовнішні та внутрішні чинники, які вплинули на розвиток перекладацької освіти в США. Розвиток перекладацької освіти в США у XX – XI ст. охоплює чотири періоди: I період (1949 – 1969 рр.) – зародження перекладацької освіти (поява перших освітніх програм професійної підготовки перекладачів); II період (1970 – 1982 рр.) – утвердження перекладацької освіти (зростання кількості освітніх програм професійної підготовки перекладачів, збільшення видів спеціалізації, поява мережі асоціацій спеціалізованих перекладачів); III період (1983 – 1999 рр.) – комп'ютеризація перекладацької освіти (упровадження новітніх комп'ютерних технологій в освітній процес професійної підготовки перекладачів); IV період (із 2000 року й донині) – модернізація перекладацької освіти (популяризація дистанційного навчання, онлайн-програм професійної підготовки перекладачів, застосування новітніх інформаційних технологій і програмного забезпечення, збільшення кількості сертифікатних програм, поява нової спеціальності «Локалізація»).

4. Професійна підготовка перекладачів у США є системним явищем, що має цілісний, неперервний характер та охоплює сукупність взаємопов'язаних

структурних компонентів (цільового, законодавчо-нормативного, інституційного, організаційного, теоретико-методологічного, змістово-технологічного, діагностично-результативного), що впливають на забезпечення якості навчання та розвиток особистості, надають широкі можливості для проектування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього перекладача, сприяють професійному самовизначенню, розвитку професійної компетентності, професійно важливих особистісних якостей, готовності до професійної діяльності, професійного самовдосконалення та самореалізації.

Професійна підготовка перекладачів у США ґрунтована на філософських, соціологічних, соціально-економічних, психологічних, педагогічних засадах, спрямованих на забезпечення державних й індивідуальних потреб; теоріях і концепціях перекладу; наукових підходах (до організації навчання перекладачів, навчання перекладу та викладання іноземної мови); загальнопедагогічних і специфічних принципах.

Трансформація теоретичних, організаційних і дидактичних засад професійної підготовки перекладачів у США зумовлена інтенсифікацією геополітичних процесів, викликами лінгвістичної глобалізації; осучасненням вимог до професійної діяльності перекладачів та визнанням їхньої компетентності міжнародною спільнотою; активізацією співпраці з міжнародними перекладацькими організаціями й асоціаціями щодо організації стажування та практики за кордоном; розвитком наукових досліджень у галузі перекладу; активною державною підтримкою професійного розвитку перекладачів; динамікою розвитку соціального партнерства.

5. Професійна підготовка перекладачів у США належить до гуманітарних наук, зміст освітніх програм усних і письмових перекладачів передбачає інтенсивне опанування однієї або кількох іноземних мов та технік виконання різних видів перекладу з огляду на спеціалізацію. Моделі, структуру та зміст курикулумів для професійної підготовки перекладачів обирають і розробляють освітні установи самостійно. Виокремлено п'ять найпоширеніших моделей курикулуму для підготовки перекладачів: лінійна, модифікована лінійна, паралельна, розгалужена, модифікована розгалужена. У структурі курикулуму освітніх програм для професійної підготовки перекладачів представлені обов'язкові й вибіркові дисципліни, науково-дослідницька робота, практика, стажування, випускна робота. Документ передбачає поетапність розвитку професійно важливих навичок і компетентностей.

Ефективність та якість професійної підготовки перекладачів у США забезпечені диверсифікацією освітніх програм і моделей курикулумів; залученням широкого кола стейкхолдерів до складання та структурування курикулуму; трансформацією змісту освіти та побудовою процесу навчання на професійно та компетентнісно-орієнтованій основі; використанням інноваційних форм, методів і технологій навчання; диверсифікованою системою оцінювання навчальних результатів та інтелектуальних можливостей; упровадженням наскрізних альтернативних форм професійного розвитку; процедурами підтвердження професійної кваліфікації та компетентності перекладачів відповідно до міжнародних стандартів; урахуванням міжнародних і національних стандартів

забезпечення якості перекладу. Важливе місце в процесі навчання перекладачів, особливо усних, посідає морально-етичне виховання й засвоєння кодексу професійної поведінки перекладачів у суспільстві.

Моніторинг якості перекладацької освіти в США забезпечують незалежні агенції, які проводять інституційну та програмну акредитації на національному й регіональному рівнях, мережа професійних об'єднань та асоціацій, які відстежують стан професійної підготовки фахівців перекладачів, формують рейтинги освітніх закладів, освітніх програм підготовки, що вирізняються високою якістю перекладацької освіти.

6. Сертифікацію перекладачів у США застосовують для підтвердження їхньої кваліфікації й компетентності, обіймання певних посад у державних установах, виконання галузевого перекладу, засвідчення високого рівня перекладацької майстерності та професіоналізму. Суб'єктами сертифікації постають державні установи та професійні організації. Процедура сертифікації передбачає пред'явлення документів, що засвідчують досвід перекладацької діяльності, наявність освіти, проходження формального тестування (складання сертифікаційного іспиту), співбесіди. Унаслідок успішного проходження процедури сертифікації, перекладач може одержати статус «Сертифікований перекладач» та іменну печатку сертифікованого перекладача. Професійні організації з галузевого перекладу присвоюють статус сертифікованого перекладача із зазначенням галузі, у якій спеціалізується перекладач («Сертифікований медичний перекладач», «Сертифікований судовий перекладач із жестової мови» тощо). Серед професійних організацій зафіксовано тенденцію до розроблення стандартів професійної підготовки галузевих перекладачів і впровадження їх в освітніх закладах, що проводять професійну підготовку галузевих перекладачів.

У сфері надання перекладацьких послуг у США діють нормативні та регулятивні стандарти забезпечення якості перекладу, які спрямовані на захист прав користувачів послуг перекладу, з'ясування ролі перекладача в процесі надання послуг перекладу гарантованої якості. До найпоширеніших стандартів належать стандарти Міжнародної організації стандартизації та Американської міжнародної добровільної організації «ASTM International». Для американських стандартів організації «ASTM International» характерне те, що вони швидко реагують на зміни на світовому й національному ринках надання послуг перекладу, окреслюють перелік процедур, яких повинні дотримуватися замовник і виконавець перекладацьких послуг, їх динамічно розвивають та регулярно оновлюють. Завдяки своїй гнучкості й відповідності реаліям сучасного ринку перекладацьких послуг, стандарти Американської міжнародної добровільної організації «ASTM International» активно використовують не лише в США, а й за їхніми межами в понад 100 країнах світу.

7. Виявлені теоретичні, організаційні і дидактичні особливості професійної підготовки перекладачів у США дали змогу обґрунтувати перспективи розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні за законодавчим, управлінським, організаційно-педагогічним, особистісно-професійним напрямками *на рівні:*

– *держави* (удосконалення нормативно-правової бази, що регулює систему професійної підготовки перекладачів з огляду на сучасні запити суспільства, ринку перекладацьких послуг, найкращі зразки зарубіжного законодавства в галузі перекладацької освіти; забезпечення можливостей неперервної освіти для фахівців у галузі перекладу; затвердження стандартів вищої освіти підготовки перекладачів; активізація діяльності НАЗЯВО та постійний моніторинг якості освіти в системі професійної підготовки перекладачів; регулювання й узгодження обсягів підготовки перекладачів і соціального замовлення на таких фахівців; удосконалення чинного класифікатора професій (представити професію «перекладач» з огляду на спеціалізацію («усний перекладач», «письмовий перекладач»), перенести професію «сурдоперекладач» до розділу 2 «Професіонали»); перегляд та оновлення професіограми перекладача залежно від змінних умов ринку й розвитку сучасного суспільства; розширення мережі професійних організацій перекладачів, створення інституту сертифікації галузевих перекладачів);

– *інституції* (запровадження сертифікатних програм підготовки перекладачів; удосконалення механізму побудови соціально орієнтованих навчальних планів професійної підготовки перекладачів; розвиток співпраці між провідними національними й міжнародними перекладацькими компаніями, професійними організаціями, державними установами, бізнес-структурами для забезпечення практичної професійно орієнтованої підготовки майбутніх перекладачів і партнерства зі спорідненими ЗВО за кордоном для обміну досвідом; організація тандем-навчання й залучення зарубіжних педагогів до освітнього процесу професійної підготовки перекладачів; інтенсифікація процесу диверсифікації професійної підготовки перекладачів; запровадження спеціалізованої підготовки майбутніх перекладачів у конкретних галузях (правознавство, медицина, судочинство, економіка, локалізація тощо); оновлення змісту освітніх (наукових і професійних) програм професійної підготовки перекладачів у контексті соціальних та суспільних вимог, особливостей ведення перекладацького бізнесу; удосконалення концептуальних підходів до підготовки перекладачів через запровадження зарубіжного досвіду; інтегрування інноваційних професійно орієнтованих форм, методів і технологій для навчання перекладачів; ознайомлення студентів із чинними стандартами й вимогами до перекладу та перекладацької діяльності; спонукання студентів до усвідомлення власної відповідальності за результати свого навчання й мотивування до ефективної побудови власної траєкторії навчання та професійного розвитку);

– *індивіда* (усвідомлення перекладачами вагомості навчання впродовж життя й неперервного професійного розвитку; постійний розвиток актуальних професійно важливих компетентностей через підвищення кваліфікації та сертифікації, членства в професійних спільнотах, використання можливостей нетворкінгу, інформального навчання).

8. Розроблено науково-методичне забезпечення для професійної підготовки перекладачів у ЗВО України з огляду на інноваційні ідеї досвіду США: методичні рекомендації «Модернізація професійної підготовки перекладачів: стратегічні орієнтири», підручник «Практикум перекладу. Англійська – українська», навчальний посібник «Theory and practice of translation», методичні рекомендації

«Інформаційні технології у професійній діяльності перекладача», «Педагогічна (асистентська) практика», структурування та оновлення змісту дисциплін («Практика перекладу з англійської мови», «Теорія перекладу», «Вступ до перекладознавства», «Основи усного перекладу», «Методика викладання перекладу», «Чинники успішного працевлаштування», «Інформаційні технології у перекладі»). Удосконалено зміст професіограми перекладача з огляду на результати проведеного порівняльно-педагогічного дослідження.

Серед перспектив подальших розвідок виокремлено: вивчення теоретичних і практичних засад підготовки перекладачів у країнах Північної Америки; дослідження теорії та практики онлайн-навчання перекладачів в Україні; забезпечення неперервності процесу професійної підготовки перекладачів в Україні; студювання системи підвищення кваліфікації та сертифікації перекладачів в Україні; осмислення особливостей професійної підготовки перекладачів у країнах Сходу та Азії.

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації ***Монографія***

1. Скиба, К. М. (2017). *Професійна підготовка перекладачів у США: теорія і практика*. Хмельницький: ХНУ.

Підручник

2. Скиба, К. М., Бідасюк, Н. В., Боднар, Р. В., Якимчук, Ю. В. & Олександренко, К. В. (2011). *Практикум перекладу. Англійська – українська*. Київ: Знання.

Навчальний посібник

3. Скиба, К. М., Крамар, В. Б., Мацюк, О. О., Долинський, Є. В., Бурковська, Л. Д. & Ємець, О. В. (2015). *Theory and practice of translation. Теорія і практика перекладу*. Хмельницький: ХНУ.

Методичні рекомендації

4. Скиба, К. М., & Сергєєва, О. В. (2014). *Педагогічна (асистентська) практика: методичні вказівки до її проведення для магістрів спеціальності «Переклад»*. Хмельницький: ХНУ.

5. Скиба, К. М. & Долинський, Є. В. (2014). *Інформаційні технології у професійній діяльності перекладача: методичні вказівки до практичних занять для магістрів спеціальності 8.02030304 «Переклад»*. Хмельницький: ХНУ.

6. Скиба, К. М. (2017). *Модернізація професійної підготовки перекладачів: стратегічні орієнтири*. Хмельницький: ХНУ.

Статті в наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

7. Skyba, K. M. (2014). Translators and interpreters certification in Australia, Canada, the USA and Ukraine: comparative analysis. *Comparative professional pedagogy*, 4, 58–64.

8. Скиба, К. М. (2016). Аналіз організаційно-педагогічних особливостей навчання майбутніх перекладачів у США: ключові аспекти. *ScienceRise: pedagogical education*, 12 (8), 1–58.

9. Скиба, К. М. (2008). Психологічні особливості підготовки майбутніх перекладачів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*, 13, 85–92.
10. Скиба, К. М. (2008). Про особливості розвитку професійного лінгвістичного мислення майбутніх перекладачів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*, 46, 226–228.
11. Скиба, К. М. (2009). Веб-портфоліо перекладача як перспективний проект на майбутнє. *Культура народів Причорномор'я*, 168 (2), 245–247.
12. Скиба, К. М. (2010). Прагматичний аспект новинного інтернет-дискурсу як перекладацька проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Л. Українки*, 9, 319–323.
13. Скиба, К. М. (2010). Психологічні особливості організації навчальної діяльності майбутніх перекладачів, наближеної до професійної. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*, 53, 223–225.
14. Скиба, К. М. (2011). Психолого-педагогічні особливості індивідуалізації професійно орієнтованого навчання майбутніх перекладачів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*, 34, 90–94.
15. Скиба, К. М. (2012). Особливості застосування теорії учіння про поетапне формування розумових дій у процесі навчання іноземної мови. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2. Узято з http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2012_2/12bknnim.pdf.
16. Скиба, К. М. (2013). Порівняльний аналіз підходів до визначення професійної компетентності сучасного перекладача. *Порівняльна професійна педагогіка*, 1 (5), 163–171.
17. Скиба, К. М. (2013). Соціальна роль усного перекладача: теоретичний підхід. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія*, 39, 262–269.
18. Скиба, К. М. (2013). Зміст та особливості курікулуму підготовки перекладачів в університетах США. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 28 (281), 114–119.
19. Скиба, К. М. (2014). Перспективи імплементації європейських підходів до формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у вищах України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (37), 61–70.
20. Скиба, К. М. (2014). Особливості та сутність підготовки перекладачів в університетах Канади. *Молодь і ринок*, 3 (110), 88–92.
21. Скиба, К. М. (2014). Система вищої освіти США: перспективний досвід для України. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 25, 5–13.
22. Скиба, К. М. (2014). Професійні підготовка перекладачів у країнах-учасниках Болонського процесу. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 4, 80–86.
23. Скиба, К. М. (2014). Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки перекладачів у США. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 716, 167–175.

24. Скиба, К. М. (2014). Компетентнісний портрет сучасного викладача перекладу у вищому навчальному закладі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 122, 238–242.

25. Скиба, К. М. (2014). Становлення перекладацької професії: історія та досвід професійної підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 21 (314), 92–97.

26. Скиба, К. М. (2015). Теоретичні засади побудови моделі фахівця у галузі перекладу. *Порівняльно-педагогічні студії*, 1 (23), 124–130.

27. Скиба, К. М. (2015). Професіографічний підхід до побудови компетентнісної моделі перекладача. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 23, 105–110.

28. Скиба, К. М. (2015). Професійне зростання перекладачів у міжнародних організаціях (на прикладі роботи в ООН, м. Нью-Йорк, США). *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: педагогічні та історичні науки*, CXXXVII (127), 158–168.

29. Скиба, К. М. (2015). Професійна підготовка перекладачів в системі вищої освіти США. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 3, 45–51.

30. Скиба, К. М. (2015). Способи забезпечення якості вищої освіти у США – перспективи для України. *Гуманітарний випуск ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*, додаток 1 до випуску 36, II (62), 231–240.

31. Скиба, К. М. (2017). Дистанційне он-лайн навчання перекладачів у США. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 15, 104–110.

32. Skyba, K. M. (2015). Key methodological aspects of translators' training in Ukraine and in the USA. *Comparative professional pedagogy*, 5 (4), 52–56.

Статті в іноземних наукових періодичних виданнях

33. Skyba, K. M. (2015). Professional competence of a translator: new approach. *International journal of economics and society*, 1 (2), 63–70.

34. Скиба, К. М. (2015). The implementation of the US experience progressive ideas in the theory and practice of translators' training in Ukraine. *International journal of economics and society*, 1 (4), 79–82.

35. Скиба, К. М. (2015). Вплив ринку перекладацьких послуг на підготовку перекладачів. *Spoleczenstwo. Edukacja. Jezyk*, 3, 213–218.

36. Скиба, К. М. (2014). Peculiarities of translator training curriculum design in the frameworks of higher education. *Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology*, II (18), 37, 14–16.

37. Скиба, К. М. (2016). Генеза становлення та розвитку перекладацької освіти у США. *European humanities studies: education and teaching*, II, 80–90.

**Опубліковані праці, що додатково відображають
наукові результати дисертації**

38. Скиба, К. М. (2008). *Психологічне обґрунтування прийомів реалізації дидактичних принципів під час навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі*, Матеріали II Міжнародної научної конференції «Современные достижения в науке и образовании». Хмельницький: ХНУ.

39. Скиба, К. М. (2009). *Навчання перекладу шляхом постредагування машинного перекладу*, Матеріали V Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу». Харків: NTMT.

40. Скиба, К. М. (2009). *Формування мовної та вторинної мовної особистості майбутнього перекладача через розвиток професійних компетенцій*, Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Семантика мови і тексту». Івано-Франківськ: Третяк І. В.

41. Скиба, К. М. (2011). *Teaching translation with a help of a translation memory program*, Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу». Вінниця: Нова книга.

42. Скиба, К. М. (2011). *Психологічні особливості становлення особистості майбутнього перекладача у вищій школі*, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем». Хмельницький: ХНУ.

43. Скиба, К. М. (2012). *Використання підкастингу у навчанні майбутніх перекладачів аудіюванню та говорінню*, Матеріали II Міжнародної конференції «Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ». Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.

44. Скиба, К. М. (2012). *Новітні інформаційні технології в процесі підготовки майбутніх перекладачів як ефективний і необхідний елемент навчання*, Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика». Київ: Аграр Медіа Груп.

45. Скиба, К. М. (2017). *Види оцінювання результатів навчання усних та письмових перекладачів у вищих США*, Матеріали VI Міжнародного науково-методологічного семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів». Київ; Хмельницький: Термінова поліграфія.

46. Скиба, К. М. (2015). *Реформування української освіти – чинник підвищення якості людського потенціалу в сучасних умовах*, Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС». Хмельницький: ХНУ.

47. Скиба, К. М. (2013). *Translator training and modern communication technologies*, Матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу». Вінниця: Нова Книга.

48. Скиба, К. М. (2013). *Historical milestones of translation profession formation*, Матеріали Міжнародної наукової конференції «V Українсько-польські наукові діалоги». Хмельницький: Мельник А. А.

49. Skyba, K. M. (2013). *Professional multicomponential competence of a translator: new approach*, Proceedings of the international conference on "Methodological challenges for contemporary translator educators". Krakow: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

50. Скиба, К. М. (2013). *Основні засади навчальної програми підготовки перекладачів в університетах США*, Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Хмельницький: ХНУ.

51. Скиба, К. М. (2014). New informational technologies as intergral part of translator training program. *The global English teacher: improving what works and fixing what doesn't: збірник наукових праць*, 20.

52. Скиба, К. М. (2014). *Перспективи імплементації європейських підходів до формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у вишах України*, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін». Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

53. Скиба, К. М. (2014). Localization of technical documents as new trend in technical translation. *Комп'ютерне забезпечення науки та техніки*, III, 115–119.

54. Скиба, К. М. (2014). *Перспективи запровадження досвіду університетів США в підготовці перекладачів в Україні*, Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти». Київ: Кафедра.

55. Скиба, К. М. (2014). *Сучасний стан та шляхи покращення людського потенціалу України в умовах євроінтеграції*, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика». Хмельницький: ХМЦНП.

56. Скиба, К. М. (2014). *Сучасний викладач перекладу у вищому навчальному закладі*, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна теорія і практика в контексті інтеграційних процесів». Тернопіль: ТНЕУ.

57. Скиба, К. М. (2015). *Удосконалення підготовки перекладачів: відповідь викликам ринку праці*, Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Львівська політехніка.

58. Скиба, К. М. (2016). *Портфоліо як альтернативний спосіб оцінювання студентів-перекладачів у США*, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення і розвиток педагогіки». Херсон: Гельветика.

59. Скиба, К. М. (2016). *E-learning for the future translators' language skills development*, Матеріали 21 Всеукраїнської конвенції TESOL – Україна «Глобальні зміни в Україні: глобальні зміни в викладанні англійської мови в Україні». Львів: Марусич.

60. Скиба, К. М. (2008). *Експериментальне дослідження впливу психолого-педагогічних умов на розвиток професійного мислення майбутніх перекладачів-лінгвістів*, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-

педагогічні аспекти формування та розвитку майбутнього фахівця». Миколаїв: Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського.

61. Скиба, К. М. (2014). Освітня складова людського потенціалу України в умовах євроінтеграції: сучасний стан та шляхи покращення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 4 (2), 67–70.

Скиба К. М. Теорія і практика професійної підготовки перекладачів у США. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2018.

У дисертації досліджено теоретичні та практичні засади професійної підготовки перекладачів у США. Розроблено авторську періодизацію генези розвитку перекладацької освіти у США; з'ясовано вимоги американського суспільства до професійної діяльності та професійної компетентності перекладачів та їхньої соціальної ролі в умовах мультикультурного американського суспільства. Систематизовано групи теоретичних підходів та принципів до навчання перекладачів, перекладу та іноземних мов; виокремлено загальнопедагогічні та специфічні принципи професійної підготовки перекладачів у США. Схарактеризовано систему професійної підготовки перекладачів у США, диференційовано її структурні компоненти (цільовий, законодавчо-нормативний, інституційний, організаційний, теоретико-методологічний, змістово-технологічний, діагностично-результативний); досліджено її теоретико-методологічні, організаційні та дидактичні особливості. Розглянуто особливості процедури підтвердження професійної кваліфікації перекладачів і стандартів забезпечення якості перекладу в США.

Виконано порівняльний аналіз систем професійної підготовки перекладачів в Україні та США і на його основі здійснено прогностичне обґрунтування розвитку системи професійної підготовки перекладачів в Україні. Розроблено науково-методичне забезпечення для професійної підготовки перекладачів у ЗВО України з огляду на інноваційні ідеї досвіду США.

Ключові слова: перекладацька освіта, компетентність, курикулум, перекладач, професійна підготовка перекладачів, сертифікація, система, США.

Скиба Е. Н. Теория и практика профессиональной подготовки переводчиков в США. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2018.

В диссертации исследованы теоретические и практические основы профессиональной подготовки переводчиков в США. Разработана авторская периодизация генезиса развития переводческого образования в США; проанализированы требования американского общества к профессиональной

деятельности переводчиков; рассмотрено социальную роль переводчика в мультикультурном американском обществе. Систематизированы группы методологических подходов к обучению переводчиков, перевода и иностранного языка, выделены общепедагогические и специфические принципы профессиональной подготовки переводчиков в США. Охарактеризовано систему профессиональной подготовки переводчиков в США, определены её структурные компоненты (целевой, законодательно-нормативный, институциональный, организационный, теоретико-методологический, содержательно-технологический, диагностико-результативный); исследованы её теоретико-методологические, организационные и дидактические особенности. Рассмотрены особенности процедуры подтверждения профессиональной квалификации переводчиков и стандартов качества перевода в США.

Выполнен сравнительный анализ систем профессиональной подготовки переводчиков в Украине и США и на его основе осуществлено прогностическое обоснование развития системы профессиональной подготовки переводчиков в Украине. Разработано научно-методическое обеспечение для профессиональной подготовки переводчиков в заведениях высшего образования Украины с учетом инновационных идей опыта США.

Ключевые слова: переводческое образование, компетентность, курикулум, переводчик, профессиональная подготовка переводчиков, сертификация, система, США.

Skyba K.M. Theory and Practice of Translators' Training in the USA. – Manuscript.

Dissertation submitted for the Degree of Doctor of Pedagogical Science in speciality 13.00.04 "Theory and methods of professional education". – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2018.

The dissertation is focused on the issue of theory and practice of the translators' training in the USA. In the frames of the dissertation, the thorough study of the relevant pedagogical, psychological, historical and philosophical scholarly works has been carried out; the main concepts and terminology of the research have been specified and interpreted.

The study has found the specific features of the translators' professional activity in retrospective; analyzed the peculiarities of the translators' training in the EU countries; outlined the structural components of the European models of the translators' professional competence.

Based on the historical-genetic and chronological analysis, a complex of internal and external factors, which significantly affected the formation and development of the translator's education in the USA, has been highlighted. The development of the translators' education in the USA in the XX-XI centuries has been conceptually divided into four periods: the 1st period (1949–1969) – the beginning of the translators' education; the 2nd period (1970–1982) – the rise of the translators' education; the 3rd period (1983–1999) – computerization of the translators' education; the 4th period (from 2000 till now) – modernization of the translators' education.

It was determined that there is a clear distinction between interpreting and translation. The following types of interpreting have been singled out: simultaneous interpreting, consecutive interpreting, whispered interpreting, sight translation, community interpreting, liaison or escort interpreting, remote interpreting, remote simultaneous interpreting, conference interpreting and (written) translation: literary translation, localization and various types of field translation (health or medical, court, legal, biblical, technical translation and etc.)

It has been determined that the US Occupational Outlook provides an exhaustive list of the professional groups of translators, depending on the type of translation: interpreters, translators, literary translators, localizers, community interpreters, liaison (escort) interpreters, conference interpreters, health (medical) interpreters and translators, sign language interpreters, trilingual interpreters and a detailed description of their job duties and employment requirements.

The study has examined and analysed the requirements of the American society to the professional activity and professional competence of the translators and identified their social role in the multicultural society of the USA.

Theoretical and methodological foundations of the translators' professional training have been singled out. Three groups of scientific approaches have been systematized, in particular: to training translators; to teaching translation; to teaching foreign languages.

The system of the translators' training in the USA has been described. The research has shown that the translators' training in the USA is a systemic phenomenon, which has an integral and continuous nature and includes a set of interrelated structural components (goal, legislative-regulatory, institutional, organizational, theoretical and methodological, content and technological, diagnostic) that affects training quality assurance, personality development; provides ample opportunities for designing an individual learning path of the future translator; promotes professional self-determination, professional competence development and important personal professional qualities, readiness for professional activity, professional self-improvement and self-realization.

It has been found that the translators' education is divided into formal, nonformal, informal. The system of the translators' training is carried out on three levels: undergraduate, graduate, postgraduate, after the completion of which the academic degrees are awarded: associate, bachelor, master, Philosophy doctor. Academic translators' training programs are divided into highly specialized and general, joint degree programs and dual degree programs, certificate. The modes of study of the future translators in the USA have been outlined (on campus, distance, online, blended, hybrid, distributed, flexible, tandem learning); accreditation procedures (institutional, program).

The analysis of the models, structure and content of the curriculums for the translators' training has been carried out. The modes of study of the future translators in the USA, methods, technologies and training tools have been studied; learning outcomes assessment system and translators' education quality monitoring have been shown.

The translator accreditation process in the USA has been examined. It has been found that in translation services sector the standards of the International Organization for Standardization (ISO) and the standards of the International American Society for Testing and Materials are used.

The system of the translators' training in Ukraine has been described and comparative pedagogical analysis of the systems of the translators' training in the USA and Ukraine has been carried out.

The opportunities to pursue the innovative ideas of the American experience for the development of the system of the translators' training in Ukraine and to develop the scientific and methodological support to improve the translators' training at the higher educational institutions of Ukraine, considering the innovative ideas of the USA experience, have been outlined; to improve the content of the professiogram, considering the modern globalized society requirements and the national and the global translation services market demands.

The scientific and methodological recommendations for improvement of the system of the translators' training in Ukraine in the legislative, administrative, organizational and pedagogical, professional development directions at the state, institutional and individual level and the prospects for further research have been outlined.

Key words: translator education, competence, curriculum, translator, translators' training, certification, system, the USA.